

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Natura 2000 ontwerp beheerplan IJsselmeergebied 2013-2018

IJsselmeer

Datum 24 mei 2012
Status Versie nr. 1.0

Voortouwnemer: Rijkswaterstaat

Andere bevoegde gezagen:

provinsje fryslân
provincie fryslân

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

concept

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
In samenwerking met	Ministerie van Economische zaken, Landbouw & Innovatie, provinsje Fryslân, provincie Flevoland en provincie Noord-Holland
Informatie	www.rijkswaterstaat.nl 0800-6592837 (ma t/m zo 6.00 - 22.30 uur, gratis) contact@helpdeskwater.nl
Samengesteld door	DHV B.V., Rijkswaterstaat IJsselmeergebied en Rijkswaterstaat Waterdienst
Opmaak	DHV B.V., Studio Ilva
Kwaliteitsborging	Rijkswaterstaat Waterdienst, Rijkswaterstaat IJsselmeergebied en Corporate Dienst Rijkswaterstaat
Fotografie	KINA Natuur + Outdoor Stockfotografie, IVVR, Falco Hassink (i.o.v. Provincie Flevoland), Stockbureau Nationale Beeldbank
Kaartmateriaal	Rijkswaterstaat Waterdienst, Witteveen+Bos, Bureau Waardenburg B.V. en Deltares
Datum	24 mei 2012
Status	Ontwerp beheerplan Natura 2000

concept

Inhoud

Samenvatting 7

1 Inleiding 11

2 Kenmerken van het IJsselmeer 13

2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het IJsselmeer 13

2.2 Abiotische kenmerken 15

2.3 Activiteiten en beheer in het IJsselmeer 18

3 Instandhoudingsdoelstellingen 21

3.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie 21

3.1.1 Ruimtelijke eenheden 21

3.1.2 Open water 24

3.1.3 Ondiep water 28

3.1.4 Oeverzone 31

3.1.5 Kale of schaars begroeide gronden 32

3.1.6 Moeras 34

3.1.7 Nat grasland 38

3.2 Opgave voor het IJsselmeer 41

4 Instandhoudingsmaatregelen 45

4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid 45

4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000 45

5 Activiteiten en mitigatie 49

5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden 49

5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden 50

5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven 53

5.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist 54

5.5 Kaders voor vergunningverlening 57

6 Doelbereik 66

7 Literatuurlijst 72

Bijlage A Huidige activiteiten 73

Bijlage B Synopsistabel 76

concept

Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de lidstaten van de Europese Unie. De EU heeft tot instelling van dit netwerk besloten, omdat de natuur en biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia lang snel achteruitgaan. Het IJsselmeer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk en is aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Op deze manier draagt het IJsselmeer bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

- Knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden;
- Maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen;
- Aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren;
- Activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden.

De uitkomsten hiervan worden uitgebreid in dit beheerplan beschreven. In de komende paragrafen wordt kort, bondig en helder samengevat wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan. Hierbij richten we ons op de knelpunten en hoe de doelen kunnen worden bereikt door het nemen van maatregelen. Uitgangspunt is dat de maatregelen die hier worden genoemd ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Bijzondere natuurwaarden gaan grotendeels hand in hand met menselijke activiteiten

De afgelopen eeuw is het IJsselmeergebied sterk veranderd, onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk, de inpoldering van de Noordoostpolder en de Flevopolders, de aanleg van de Houtribdijk en de ontwikkeling van menselijke activiteiten. De huidige natuurwaarden in het IJsselmeergebied hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur is dit beheerplan gericht op behoud en versterking van de natuurwaarden, waarbij ruimte wordt geboden aan behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied.

Studie naar de voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer en Markermeer & IJmeer
Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw is een aantal vogelsoorten in het IJsselmeer (en ook in het Markermeer & IJmeer) sterk in aantal afgenomen. Het gaat vooral om bodemdiereters als tafeleend, brilduiker, kuifeend en topper, en viseters als fuut, nonnetje, grote zaagbek, dwergmeeuw, zwarte stern en visdief.

Bij de vaststelling van de aanwijzingsbesluiten is de voorwaarde opgenomen dat RWS onderzoekt wat de oorzaken van deze achteruitgangen zijn, welke niveaus van instandhoudingsdoelstellingen haalbaar zijn en welke maatregelen tegen welke kosten daarvoor moeten worden genomen. Deze studie, de zogenaamde ANT-studie

(Autonome Neerwaartse Trend), zal eind 2013 resulteren in een advies over de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen voor de betreffende soorten.

Effecten onnatuurlijk peilbeheer opvangen door inrichting en beheer

De afgelopen decennia hebben in het IJsselmeer onnatuurlijk peilbeheer en commercieel rietsnijden plaatsgevonden. In de loop van de jaren hebben deze activiteiten tot negatieve gevolgen geleid voor de oppervlakte en de kwaliteit van het rietmoeras. Het huidige tegennatuurlijke peil heeft geresulteerd in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Het commerciële snijden van riet heeft negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: al het rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Het Natura 2000 gebied IJsselmeer kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van populaties van vogels die broeden en leven in rietmoeras zoals de roerdomp, bruine kiekendief, snor, rietzanger en porseleinhoen. Als gevolg van de achteruitgang in oppervlakte, kwaliteit en variatie van de rietmoerassen zijn de aantallen broedende rietvogels sterk afgenomen.

Er is voor gekozen de negatieve effecten van het huidige peilbeheer (zie Algemeen deel) te mitigeren door het afvlakken van oevers en herinrichting van het rietland. Hiermee wordt veroudering en verruiging van het rietland tegengegaan.

Dankzij deze maatregelen worden de doelen voor moerasvogels in deze beheerplanperiode gehaald. Voor de wintertaling is het knelpunt dat er te weinig dynamiek is in de overgang van land naar water. Door dynamisch gefaseerd en gedifferentieerd maaibeheer zal het doel voor deze soort eveneens worden gehaald.

Onvoldoende kwaliteit habitattypen

Niet alleen het huidige peilbeheer, maar ook successie leidt tot verslechtering van ruigten en zomen (typen A en B), overgangs- en trilvenen en de standplaatscondities in dit habitatype voor de groenknolorchis. Daarom worden maatregelen getroffen om successie tegen te gaan. Door de verbetering van oevergebieden waar ruigten en zomen voorkomen wordt het doel voor dit habitatype in de eerste beheerplanperiode bereikt. Door het afplaggen van gebieden waar de resten van het trilveen voorkomen wordt dit habitatype voor de toekomst behouden en daarmee ook de potentie voor de terugkeer van de groenknolorchis in het gebied. Voor zowel de 'overgangs- en trilvenen' als voor de groenknolorchis is het doelbereik in de eerste beheerplanperiode vrijwel uitgesloten.

Aanwezigheid van geschikte broedgebieden garanderen

Door successie is de beschikbaarheid van kale grond voor de bontbekplevier en visdief beperkt. Om broedgelegenheid voor de bontbekplevier en visdief te behouden wordt op een aantal locaties de vegetatiesuccessie tegengegaan en teruggezet. Daarnaast wordt verstoring vanaf de vaarroute bij de Kreupel tegengegaan.

Door deze maatregelen blijft er voldoende geschikt broedgebied beschikbaar in de komende beheerplanperiode.

Rust en ruimte garanderen

In het IJsselmeer vinden verschillende activiteiten plaats die potentieel versturende effecten hebben op de doelsoorten. In het beheerplan zijn maatregelen geformuleerd om de rust en ruimte toch te kunnen garanderen, zonder allerlei activiteiten meteen te verbieden.

Kitesurfen is op de locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif zonder specifieke voorwaarden toegestaan, in de vorm zoals het nu plaatsvindt. Bij kitesurflocaties It Soal (Workum) en Medemblik gelden enkele specifieke voorwaarden, waardoor verstoring wordt voorkomen. Bij het eilandencomplex 'de Kreupel' wordt de van de vaarroute af te sluiten kustzone rondom de noordzijde van het complex verruimd van 150 tot 300 m om de rust voor watervogels en (broedende) kolonievogels ter plaatse te kunnen garanderen.

In het Natura 2000 gebied IJsselmeer ligt geschikt leefgebied binnen de verstoringszone van het schietterrein Breezanddijk voor fuut, bergeend, smient, krakeend, tafeleend, kuifeend, topser, brilduiker, nonnetje en grote zaagbek. Te Breezanddijk wordt een breed arsenaal aan militaire middelen getest, wat een behoorlijk geluidseffect kan veroorzaken. Om te voorkomen dat de activiteiten op het oefenterrein het behalen van de doelen voor deze watervogels in de weg staan, zijn grenzen gesteld aan het aantal dagen dat het terrein mag worden gebruikt.

Terreinbeheer graslanden blijft gericht op kemphaan, niet op kolganzen

Het huidige agrarische beheer van de natte, buitendijkse graslanden is gericht op het aantrekkelijk maken en houden van het grasland als broedgebied voor de kemphaan. Het gevolg van het, voor de kemphaan gewenste, verschrallingsbeheer is dat de graslanden minder geschikt worden als foerageergebied voor kolganzen en brandganzen. De draagkracht is op dit moment wel groot genoeg voor de ganzen en er is nog geen probleem ontstaan voor deze soorten. Om die reden wordt het bestaande beheer, ten behoeve van de kemphaan, doorgezet. Dit is acceptabel aangezien het in Nederland goed gaat met de populaties kolganzen en brandganzen (goede landelijke staat van instandhouding en positieve trends in het IJsselmeer) terwijl het landelijk niet goed gaat met kemphaan en er voor het IJsselmeer een uitbreidingsdoelstelling geldt.

concept

1 Inleiding

Aanleiding en doel van het beheerplan

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler van Europese natuurbescherming is de realisatie van Natura 2000: een netwerk van Europese natuurgebieden met belangrijke natuurwaarden. Het IJsselmeer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk. Op Europees niveau is het doel: behouden van de Europese biodiversiteit. Voor het Natura 2000 gebied IJsselmeer zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Om behoud van de biodiversiteit over langere periode te waarborgen is voor het gehele IJsselmeergebied een beheerplan opgesteld.

Het beheerplan bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zes gebiedsdelen: IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Eemmeer en Gooimeer Zuidoever, Veluwerandmeren, Zwarte Meer en Ketelmeer & Vossemeer (zie hoofdstuk één van het Algemeen deel voor toelichting over de opbouw van het beheerplan).

Leeswijzer

Voor u ligt het gebiedsdeel voor het IJsselmeer. In hoofdstuk twee worden de kenmerken van het IJsselmeer beschreven. In hoofdstuk drie worden de doelen behandeld: welke specifieke natuurwaarden worden beschermd; hoe staat het met deze natuurwaarden en wat is de beoogde situatie? Hoofdstuk vier beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het behalen van de doelen. Hoofdstuk vijf beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden aan activiteiten worden gesteld, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk zes beschrijft in hoeverre de doelen behaald worden wanneer activiteiten met mogelijk schadelijke effecten worden gemitigeerd en instandhoudingsmaatregelen worden uitgevoerd.

concept

2 Kenmerken van het IJsselmeer

Het IJsselmeer is een ecologisch belangrijk gebied. Daarnaast wordt het door de mens voor tal van functies gebruikt. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van natuur, abiotiek en menselijke activiteiten beschreven.

Rustende aalscholvers op stortstenen oever

2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het IJsselmeer

Het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000 gebied, omdat het gebied van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met het gehele IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor moerasvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en soorten.

Onmisbare schakel in trekvogelnetwerk; foerageer-, rust- en slaapgebied

Het IJsselmeer is als grote zoetwaterplas van nationaal en internationaal belang voor met name vogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van het IJsselmeer als overwinteringsgebied, als ruigebied of als tussenstop, bijvoorbeeld tijdens de trek van hun broedgebieden in Scandinavië, Noordwest Rusland en Siberië naar de overwinteringsgebieden in West-Afrika. De vogels gebruiken het IJsselmeer dan om op krachten te komen voor het vervolg van hun reis ('opvetten'). Het IJsselmeer is hiermee een onmisbare schakel in het trekvogelnetwerk, waaraan ook andere grote wateren in Nederland, zoals de (zoute) Natura 2000 gebieden Waddenzee en de Delta, bijdragen.

De oevers van het IJsselmeer herbergen waterplanten, een waarde in zichzelf, maar ook als voedsel voor plantenetende watervogels en een leefgebied voor vis en ongewervelde dieren. Voorts is het IJsselmeer belangrijk als foerageergebied voor overwinterende en in de zomer ruiende bodemfauna-etende vogels (topper, kuifeend en brilduiker), broedende viseters (aalscholver, zwarte stern, visdief) en overwinterende viseters (aalscholver, fuut, grote zaagbek, nonnetje). Veel van deze soorten foerageren niet alleen op het IJsselmeer, maar ook op het naastgelegen Markermeer-IJmeer en de Waddenzee, afhankelijk van de voedselbeschikbaarheid en de ligging van hun rustgebieden. De aalscholver, visdief en de zwarte stern zijn afkomstig van kolonies en slaapplekken binnen de begrenzing van IJsselmeer (o.a. Kreupel, Onderdijk, De Ven), van het Markermeer (Houtribdijk voor aalscholver, Hoeckelingsdam voor visdief), van de Waddenzee (Griend voor visdief, Balgzand voor zwarte stern) of in geval van de aalscholver van nog verder gelegen Natura 2000 gebieden (Naardermeer, Lepelaarplassen of Oostvaardersplassen).

De kusten van het IJsselmeer herbergen belangrijke slaapplekken voor vogels. Veelal foerageren deze vogels binnendijks. Zo is er een belangrijke functionele relatie tussen de Friese IJsselmeerkust en het nabijgelegen Friese Natura 2000 gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Voor beide gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor een aantal overwinterende ganzensoorten (kolgans, kleine rietgans en brandgans), de eveneens grasetende smient en een tweetal doortrekkende steltlopersoorten (kemphaan en wulp). Voor elk van deze soorten geldt dat hun populaties zowel gebruik maken van de Friese IJsselmeerkust (vooral als slaapplek) als van de Oudegaasterbrekken (zowel als foerageergebied als ook als slaapplek). Deze relatie tussen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer en foerageren binnendijks is niet beperkt tot de Natura 2000 gebieden. Ook binnendijks agrarisch grasland is een belangrijk foerageergebied voor de aangewezen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer.

Uniek uitgestrekt pionier- en moeraslandschap

Van nationaal belang zijn de drassige en ruige oeverbegroeiingen aan de Friese kust met kenmerkende terrestrische habitattypen (o.a. ruigten en zomen, overgangs- en trilvenen) die hier kunnen voorkomen door het dynamische waterpeilverloop. Dit is ook het broedgebied van een belangrijk deel van de Nederlandse populaties van de volgende broedende moerasvogels, zoals de bruine kiekendief, roerdomp, porseleinhoen, snor en rietzanger en pionierbroedvogels, zoals sterns en plevieren. Tevens is dit gebied van belang voor kleine zoogdieren, zoals de noordse woelmuis.

Bijzondere relatie met de Waddenzee

Het IJsselmeer heeft een bijzondere functionele relatie met de Waddenzee, die met name het voorkomen van vis beïnvloedt. Bij laagwater wordt het overtollige zoete water van het IJsselmeer onder vrij verval naar de Waddenzee gespuid. Hierbij spoelt zoetwatervis uit en mengt zoet water zich met water in de Waddenzee. Bij het begin en aan het eind van spuiperioden kan er ook optrek van diadrome vissoorten (trekvissen die tussen zoet en zout water migreren) vanuit de Waddenzee naar het IJsselmeer plaatsvinden. Het gaat hier om o.a. driedoornige stekelbaars, spiering, aal en bot, maar ook om zeldzamere trekvissen als zeeforel, houting, fint en prikken. De sluizen van het IJsselmeer (en Lauwersmeer) worden gezien als de belangrijkste doortrekroutes voor zee-prik, rivier-prik en fint in het Waddengebied.

Spiering is een zeer belangrijke prooi voor een groot aantal visetende watervogelsoorten, waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt. Daarnaast maken veel watervogels zowel gebruik van de Waddenzee als van het IJsselmeer. Vogels die foerageren op het IJsselmeer, rusten bijvoorbeeld op het Balgzand in de Westelijke Waddenzee. En indien door vorst het IJsselmeer dichtvriest, zullen vogels uitwijken naar de Waddenzee.

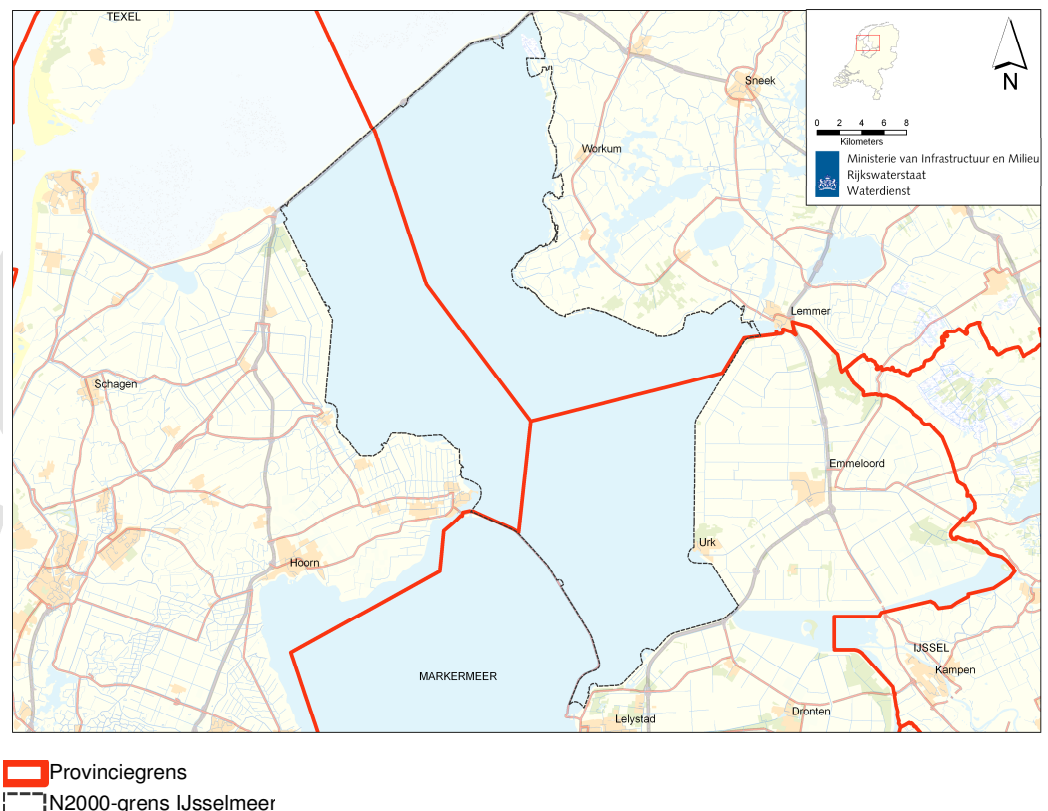
2.2

Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen in belangrijke mate welke natuurwaarden waar aanwezig zijn. Onderstaande paragrafen beschrijven de abiotische kenmerken die van belang zijn voor de natuurwaarden in het IJsselmeer.

Ligging en geografie

Het IJsselmeer is een groot zoetwatermeer tussen Friesland en Noord-Holland en Flevoland (zie figuur 2.1). Voor de realisatie van de Afsluitdijk was het een zoute binnensee met een open verbinding naar de Waddenzee. De Houtribdijk vormt de grens tussen het IJsselmeer en het Markermeer. De A6 vormt de grens met het Ketelmeer, waarmee het IJsselmeer een open waterverbinding heeft.

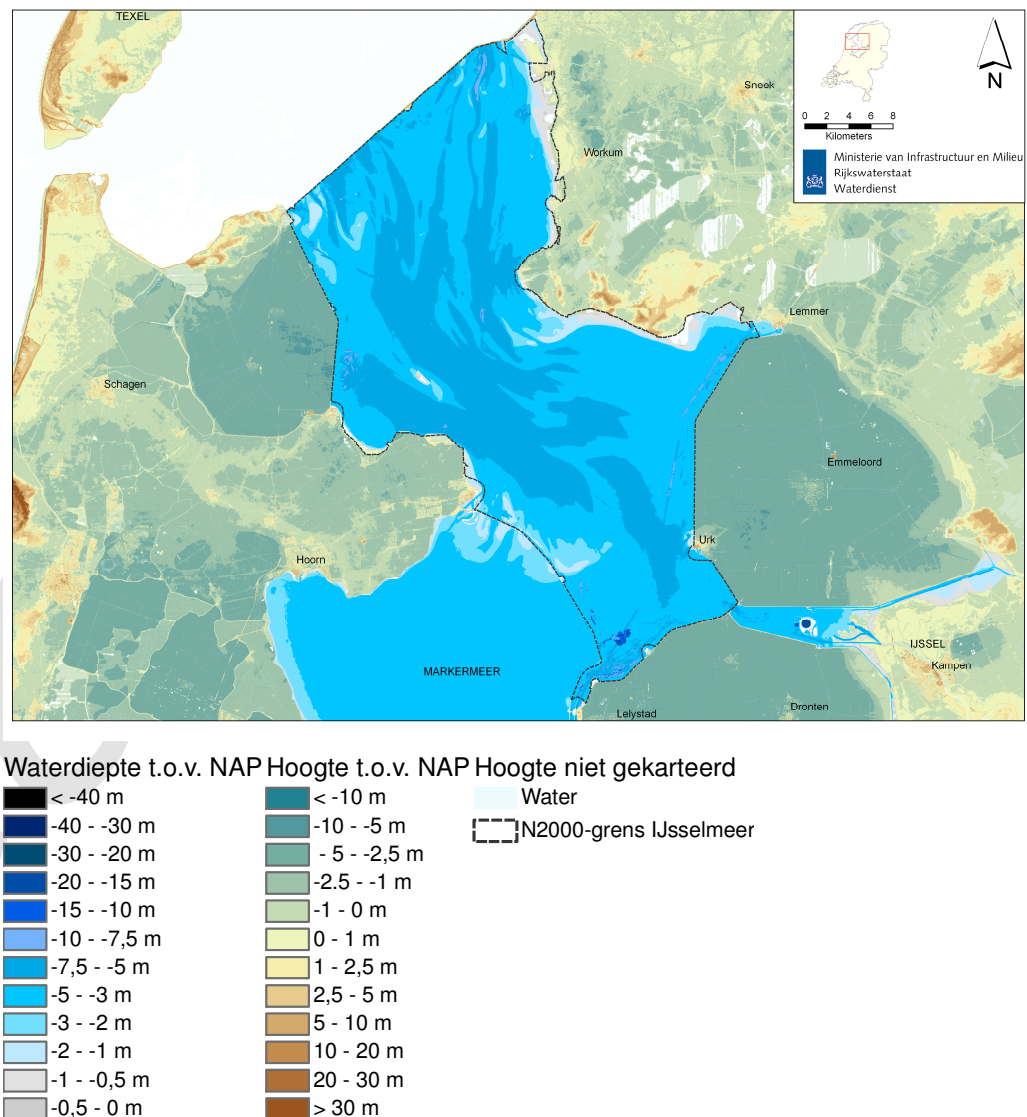

Figuur 2.1 Topografie en geografie van het Natura 2000 gebied IJsselmeer

Bodem en geomorfologie

Het IJsselmeer heeft een oppervlakte van 113.346 ha en een gemiddelde diepte van 4,4 m en kan worden onderverdeeld in diep water (1 m tot ca 7 m), ondiep water (0,2 m tot 1 m) en oevergebieden. Figuur 2.2 geeft de bodemhoogte van het IJsselmeer weer. In de tijd van de Zuiderzee is er door de zeestroming een gedifferentieerd (onderwater)reliëf ontstaan. De huidige morfologie van het meer

herinnert nog steeds aan deze tijd. Diepe slenken, vooral in het noordelijk deel van het IJsselmeer, zijn indertijd uitgesleten door de getijdenbeweging. Tijdens stormvloed in de Middeleeuwen heeft plaatselijk afslag van zandruggen en keileemkoppen plaatsgevonden waardoor klifkusten zijn ontstaan. Bekend zijn de klifkusten van Zuidwest Friesland; het Rode Klif, het Mirnser Klif en het Oude Mirdumer klif. Tegenwoordig vindt langs de Friese Zuidwestkust spontane zandbankvorming plaats.

Figuur 2.2. Bodemhoogtes van het IJsselmeer

De bodem van het IJsselmeer bestaat voornamelijk uit zand. In de diepere delen (voormalige stroomgeulen) komt daarnaast zavel en klei voor. Lokaal komt op enkele locaties keileem aan het bodemoppervlak. De voormalige stroomgeulen worden ondieper, omdat het fijnere slib er neerslaat, wat leidt tot afvlakking van de bodem. De IJssel is de voornaamste bron van sediment. Via het Ketelmeer wordt een deel van het sediment doorgevoerd naar het IJsselmeer. Menselijke activiteiten

zoals zandwinning en aanleg en onderhoud van vaargeulen zijn ook van invloed op de geomorfologie en bodemsamenstelling. Diepe zandwinputten worden soms weer verondiept met baggerspecie.

Dijken en sluizen

De Afsluitdijk scheidt het IJsselmeer van de Waddenzee en de Houtribdijk scheidt het IJsselmeer van het Markermeer. In deze dijken liggen sluizen ten behoeve van scheepvaart en voor regulatie van het waterpeil. Er is een open water verbinding met het Ketelmeer waarin de IJssel en, via het Zwarte Meer, ook het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht uitmonden.

Waterkwantiteit

Het IJsselmeer vormt het afwateringsgebied van de IJssel, een groot deel van Noord-Nederland (Friesland, Groningen, Overijssel, Drenthe), delen van Noord-Holland, Gelderland en een deel van Duitsland. Als waterschappen overtollig water niet kunnen afvoeren naar de Waddenzee, kunnen zij boezemwater uitlaten op het IJsselmeer. Het IJsselmeer staat in open verbinding met de Natura 2000 gebieden Ketelmeer-Vossemeer en Zwarte Meer. Afvoer van wateroverschot van het IJsselmeer vindt in hoofdzaak plaats via de spuisluizen in de Afsluitdijk. Verder ontvangt het IJsselmeer overtollig water uit het Markermeer en de Randmeren. Het IJsselmeer fungeert daarnaast als watervoorzieningsgebied voor een groot deel van Noord-Nederland. Deze gebieden laten 's zomers water in. Het water wordt gebruikt voor peilbeheersing, landbouw, verbetering van de waterkwaliteit (o.m. verlaging zoutgehalte) en drinkwater (drinkwaterinnamepunt bij Andijk).

In het IJsselmeer wordt, net als in de overige wateren van het peilgebied (Ketelmeer-Vossemeer en Zwarte Meer), een stabiel peil nagestreefd. In de winterperiode (streefpeil N.A.P. -40 cm) is de veiligheid het belangrijkste criterium, in de zomerperiode (streefpeil N.A.P. -20 cm) de zoetwatervoorziening. In de praktijk wordt het winterpeil van NAP -40cm bijna nooit gehaald; gemiddeld bedraagt het peil in de winter NAP -25cm. Om die reden en met het oog op de verminderende spui mogelijkheden vanwege de zeespiegelstijging is besloten tot de aanleg van extra spuicapaciteit in de Afsluitdijk in 2017.

Incidenteel (maximaal twee maal per twaalf jaar, waarvan eenmaal in de periode medio april – juni en eenmaal in de periode juli – medio september) kan in geval van extreme droogte binnen de bandbreedte van het peilbesluit het zomerpeil tijdelijk worden verhoogd in verband met droogtebestrijding. Door peilverschillen tussen de seizoenen, windwerking (scheefstanden tot meer dan één meter aan de Friese zijde van het IJsselmeer) én door pieken in de aanvoer van water naar het IJsselmeer (met name door de IJssel) is enige dynamiek in overstroming aanwezig.

Waterkwaliteit

Waterkwaliteit is een bepalende factor ten aanzien van de aanwezigheid van waterplanten, bodemfauna en vis en daarmee de voedselbeschikbaarheid van diverse watervogels. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt in heel Nederland de toestand van het water bepaald en worden maatregelen genomen (zowel lokaal als landelijk) om het water ecologisch en chemisch te verbeteren. Hierdoor is de waterkwaliteit in beweging: de nutriëntenaanvoer uit de rivieren daalt en het doorzicht wordt groter. Het ecologische gevolg zal zijn dat er meer waterplanten (zoals kranswieren en fonteinkruiden) tot ontwikkeling komen, met een mogelijke verandering in het visbestand (kleinere vis) en het waterleven.

De laatste jaren verbetert de waterkwaliteit van zowel de IJssel als het IJsselmeer. Voor de parameters doorzicht, fosfaat en stikstof is het met betrekking tot de KRW gewenst om deze verder te verbeteren. Fosfaat- en stikstofverbindingen zijn belangrijke voedingsstoffen. Bij te hoge concentraties van deze stoffen kan algenbloei optreden die het doorzicht vermindert. In de watersysteemstudie is geconcludeerd dat door de uitvoer van generieke maatregelen in 2015 de normen van de KRW gehaald zullen worden.

2.3

Activiteiten en beheer in het IJsselmeer

Activiteiten van mensen in het IJsselmeer kunnen van invloed zijn op de natuurwaarden in het gebied. Onderstaande paragrafen geven een samenvatting van die activiteiten en beheer in het gebied die relevant zijn voor de natuurwaarden en de toekomstige ontwikkelingen hierin. In het document Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied (referentie 6) staan activiteiten in detail beschreven, kaarten met locaties van de activiteiten staan in de kaartenbijlage. In hoofdstuk 5 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de toetsing van de activiteiten en de mitigatie van mogelijk negatieve effecten.

Kitesurfen bij Workum voor de Friese IJsselmeerkust

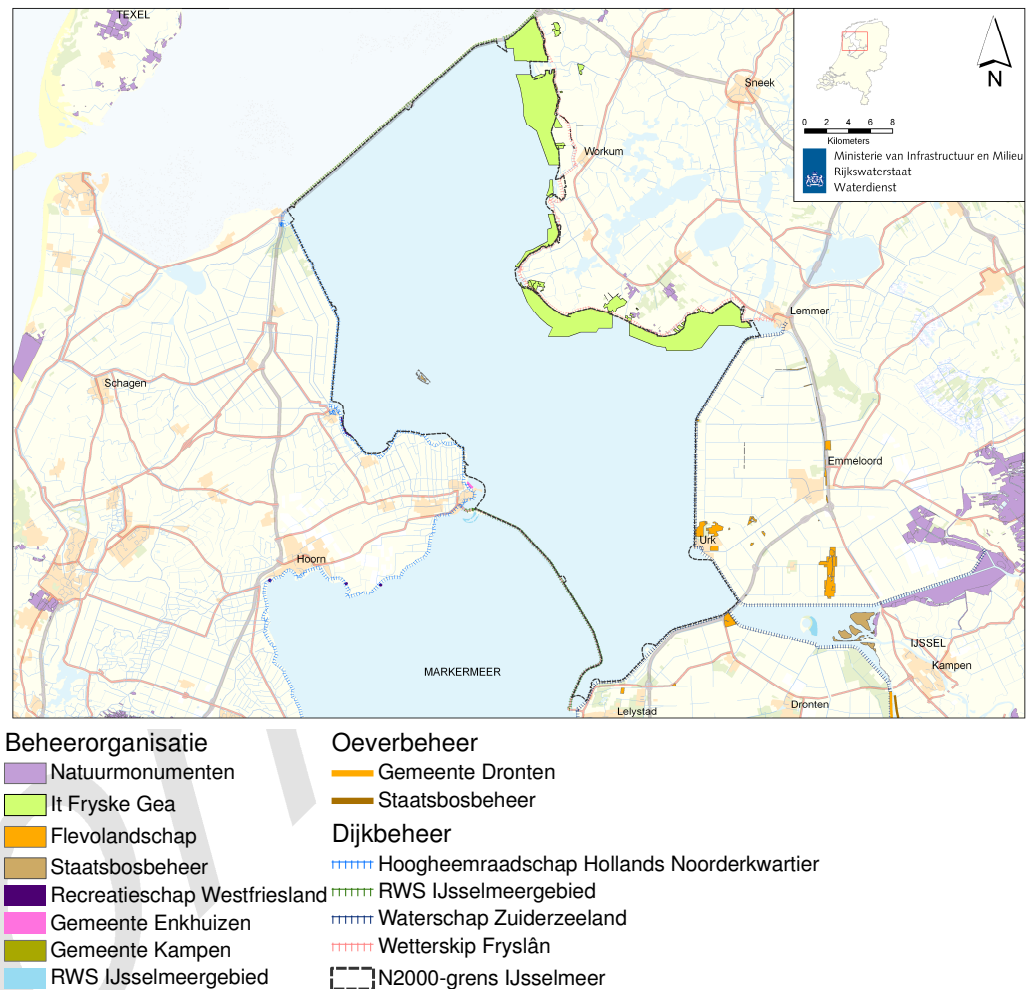
Activiteiten in het IJsselmeer

Het IJsselmeer wordt volop gebruikt door de mens. Van oorsprong is de visserij een belangrijke activiteit, al in de tijd van de Zuiderzee met vangst van zoutwatervis. Inmiddels is er visserij op commercieel interessante zoetwatervis, zoals paling, spiering, snoekbaars en baars, indien de visstand dat toelaat. Beroepsvaart vindt plaats langs de diverse scheepvaartroutes en vaargeulen. Tussen Stavoren en Enkhuisen is een veerbootverbinding. Het IJsselmeer staat ook bekend om zijn uitstekende recreatiemogelijkheden. Zeilschepen en motorjachten kunnen vanuit de talrijke (jacht)havens langs de IJsselmeerkust vrijwel het gehele IJsselmeer bevaren en via diverse sluizen (sluizen in de Afsluitdijk, de Krabbersgatsluizen en Houtribsluizen) kunnen ze naastgelegen wateren bereiken. Ook voor de beroepsvaart zijn deze sluizen van essentieel belang. Langs de oevers van het gehele IJsselmeer bevinden zich dagrecreatieterreinen en vindt kleinschalige watersport plaats, zoals zwemmen en sportvissen. Populaire kite- en windsurflocaties zijn onder andere aanwezig bij Enkhuisen, Stavoren, Hindeloopen, Medemblik en Workum. Geregeld worden er watersportevenementen georganiseerd.

Andere activiteiten in het IJsselmeer zijn de opwekking van energie via windmolens (vooral langs de kust van Flevoland), nautisch onderhoud met zandwinning, berging van baggerspecie (nabij Lelystad en Lemmer), Defensie oefeningen (Breezanddijk, noordwesthoek IJsselmeer) en het gebruik van IJsselmeerwater als koelwater. Ook wordt het IJsselmeerwater, zoals al eerder beschreven, gebruikt voor regionale watervoorziening (Noord-Holland, Flevoland en Friesland) en beheersing van wateraan- en afvoer. Ter hoogte van Andijk wordt water ingelaten ten behoeve van drinkwatervoorziening.

Beheer in het IJsselmeer

Om natuurgebieden en dagrecreatieterreinen in stand te houden wordt door organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Waterschappen en Recreatieschappen actief natuurbeheer uitgevoerd. In figuur 2.3 is een kaart opgenomen met een overzicht van de beheerders en hun beheergebieden in het IJsselmeer. Belangrijke gebieden waar beheer van natuur plaatsvindt, zijn de buitendijkse gronden bij Friesland en Noord-Holland. Waterschap Zuiderzeeland, Wetterskip Fryslân, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Rijkswaterstaat IJsselmeergebied beheren de primaire waterkeringen. Om de veiligheid te waarborgen worden de dijken onderhouden en waar nodig versterkt. Rijkswaterstaat voert het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet uit, het waterkwantiteitsbeheer (via het peilbeheer) en het waterkwaliteitsbeheer.

Figuur 2.3 Overzicht van terreinbeheerders en hun beheergebieden in het IJsselmeer

Rijkswaterstaat IJsselmeergebied heeft gedurende het jaar meerdere monitoringsmomenten om de aanwezigheid en verspreiding van (vogel)soorten en waterplanten bij te houden (niet alleen Natura 2000 soorten). Daarnaast vindt monitoring plaats om de waterkwaliteit en staat van dijken te beoordelen. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een vliegtuig, boot of vanaf land.

3 Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is een wezenlijke bijdrage aan het behoud en herstel van de biodiversiteit. Om dat te bereiken zijn afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. Hiervoor is het zaak de omstandigheden, die het vóórkomen van die habitattypen en soorten mogelijk maken, te behouden of waar nodig te verbeteren.

Op 23 december 2009 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Visserij de zes Natura 2000 gebieden in het IJsselmeergebied definitief aangewezen op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998. In deze aanwijzingsbesluiten is vastgelegd welke natuurwaarden beschermd moeten worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor soorten en habitattypen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van omvang en/of kwaliteit van bepaalde habitattypen en behoud of uitbreiding van kwaliteit leefgebied en draagkracht voor bepaalde aantallen van met naam genoemde soorten. De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000 gebied dienen voor het borgen van de bijdrage die dat gebied levert aan het op landelijk niveau realiseren van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor het IJsselmeer zijn opgenomen in het besluit Natura 2000 gebied IJsselmeer (referentie 2).

3.1 **Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie**

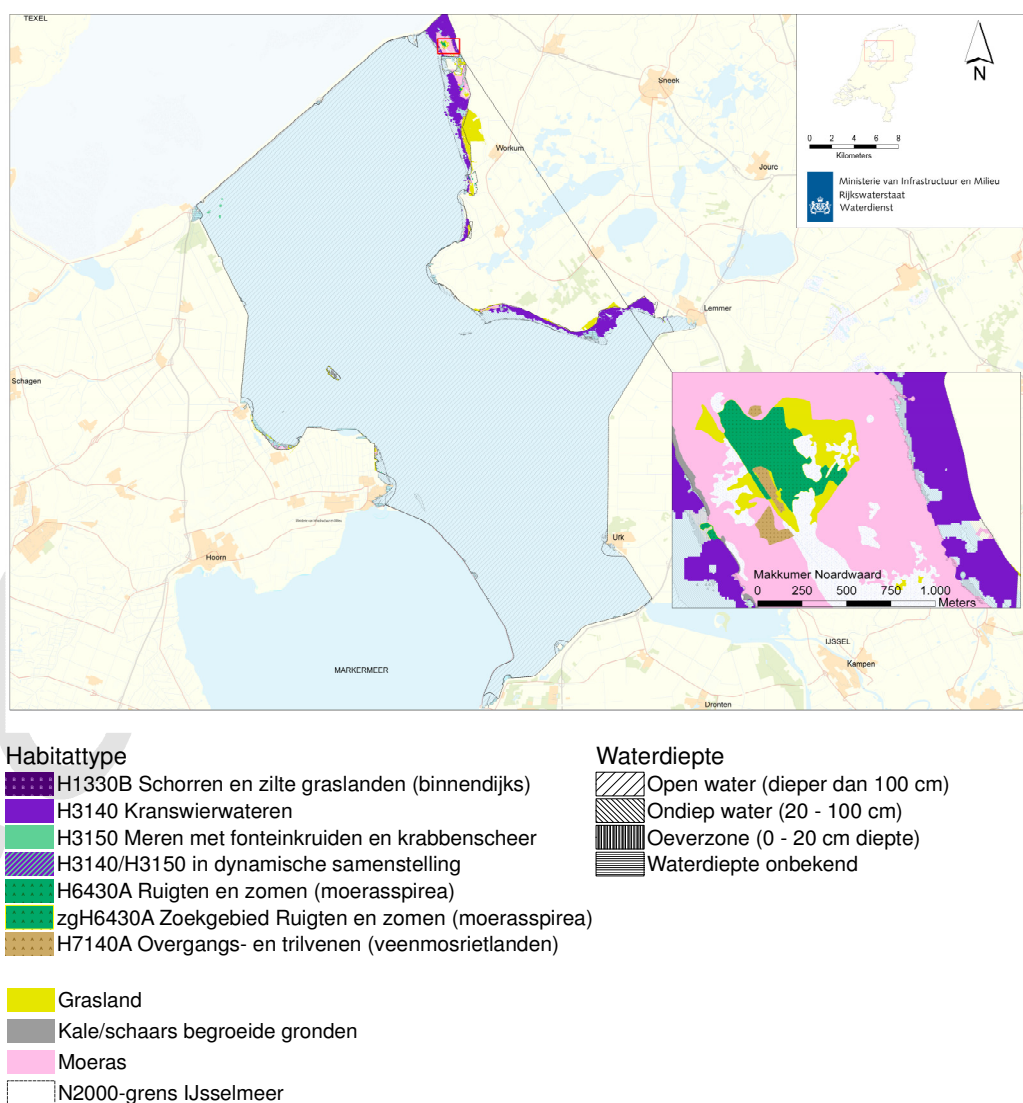
In de doeluitwerking (referentie 4) zijn de instandhoudingsdoelstellingen besproken in ruimte en tijd, dus waar en wanneer de soorten in het IJsselmeer voorkomen in de huidige en de beoogde situatie. Deze paragraaf is een zeer beknopte weergave van de doeluitwerking. De doeluitwerking is opgesteld op basis van gegevens uit 1999-2004. Daarnaast is vanwege de lange duur van het beheerplanproces een actualisatieslag gedaan tot en met 2007 om na te gaan of aantallen en trends van de verschillende vogelsoorten in relatie tot de doelaantallen een duidelijk afwijkend beeld zijn gaan vertonen. Voor die soorten waar een dergelijk afwijkend beeld is vastgesteld, is nagegaan of en in hoeverre als gevolg hiervan instandhoudingsmaatregelen, vrijstellingsvoorwaarden voor gebruik of mitigerende maatregelen aanpassingen behoefde. In het volgende beheerplan worden de gegevens meegenomen van recentere inventarisaties en monitoring.

3.1.1 *Ruimtelijke eenheden*

In dit beheerplan worden de instandhoudingsdoelstellingen beschreven per ruimtelijke eenheid. Binnen het IJsselmeer gaat het om: open water, ondiep water, oeverzone, kale of schaars begroeide gronden, moeras en nat grasland.

In de volgende paragrafen wordt voor de verschillende ruimtelijke eenheden beschreven wat de huidige situatie is van soorten en habitattypen (verspreiding, belang van de ruimtelijke eenheid, aantallen en trends). Daarnaast wordt benoemd wat de beoogde situatie is voor deze soorten en habitattypen om hun leefgebieden en het natuurlijke habitat in een gunstige staat van instandhouding te behouden of herstellen. Vervolgens worden de belangrijkste ecologische vereisten benoemd van de soorten en habitattypen en wordt aangegeven of er zich knelpunten voordoen ten aanzien van de ecologische vereisten.

In figuur 3.1 is de ligging van de ruimtelijke eenheden in het IJsselmeer weergegeven. In tabel 3.1 zijn de habitattypen, habitatsoorten en vogels ingedeeld bij de ruimtelijke eenheid waar deze voornamelijk van afhankelijk zijn. Indien een soort van meerdere eenheden gebruik maakt, wordt de soort of het habitatype in de ondergeschikte eenheid cursief weergegeven in de tabel. Een soort wordt alleen beschreven in de paragraaf over de bepalende ruimtelijke eenheid en daar worden ook het belang van ondergeschikte eenheden voor een soort en eventuele knelpunten beschreven.

Figuur 3.1 Overzichtkaart van de locatie van ruimtelijke eenheden en habitattypen in het IJsselmeer

PM RWS Doorwerking aanwijzingsbesluit voor IJsselmeer

Tabel 3.1 Overzichtstabel instandhoudingsdoelstellingen per ruimtelijke eenheid voor het IJsselmeer

Ruimtelijke eenheid	Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Vogels
Open water	-	Meervleermuis Rivierdonderpad	Aalscholver (n) <i>Bergeend</i> (n) Brilduiker (n) Dwergmeeuw (n) Fuut (n) Grote zaagbek (n) Kuifeend (n) Meerkoet (n) Nonnetje (n) Reuzenster (n) Slobeend (n) Tafeleend (n) Topper (n) <i>Visdief</i> (b) Zwarte stern (n)
Ondiep water	Meren en krabbenscheer en Fonteinkruiden		<i>Bergeend</i> (n) Kleine zwaan (n) Kluut (n) <i>Kolgans</i> (n) Krakeend (n) Lepelaar (n) <i>Meerkoet</i> (n) Pijlstaart (n) Smient (n) <i>Tafeleend</i> (n) <i>Toendrarietgans</i> (n) <i>Wulp</i> (n)
Oeverzone			<i>Brandgans</i> (n) Grauwe gans (n) Kleine rietgans (n) <i>Kleine zwaan</i> (n) <i>Kolgans</i> (n) Toendrarietgans (n) Wintertaling (n)
Kale of schaars begroeide gronden			<i>Aalscholver</i> (b) Bontbekplevier (b) <i>Goudplevier</i> (n) <i>Kemphaan</i> (n) <i>Kluut</i> (n) <i>Reuzenster</i> (n) <i>Visdief</i> (b) <i>Wulp</i> (n) <i>Zwarte stern</i> (n)

Ruimtelijke eenheid	Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Vogels
Moeras	Overgangs en trilvenen Ruigten en zomen A Ruigten en zomen B	Groenknolorchis Noordse woelmuis	Aalscholver (b) Bruine kiekendief (b) <i>Grauwe gans (n)</i> Lepelaar (b) Porseleinhoen (b) Rietzanger (b) Roerdomp (b) <i>Slobeend (n)</i> Snor (b) <i>Wintertaling (n)</i>
Nat grasland			Brandgans (n) Goudplevier (n) <i>Grauwe gans (n)</i> Grutto (n) Kemphaan (b+n) <i>Kleine zwaan (n)</i> Kolgans (n) <i>Krakeend (n)</i> <i>Reuzenster (n)</i> <i>Smient (n)</i> Wulp (n)

n = niet-broedvogel, b = broedvogel.

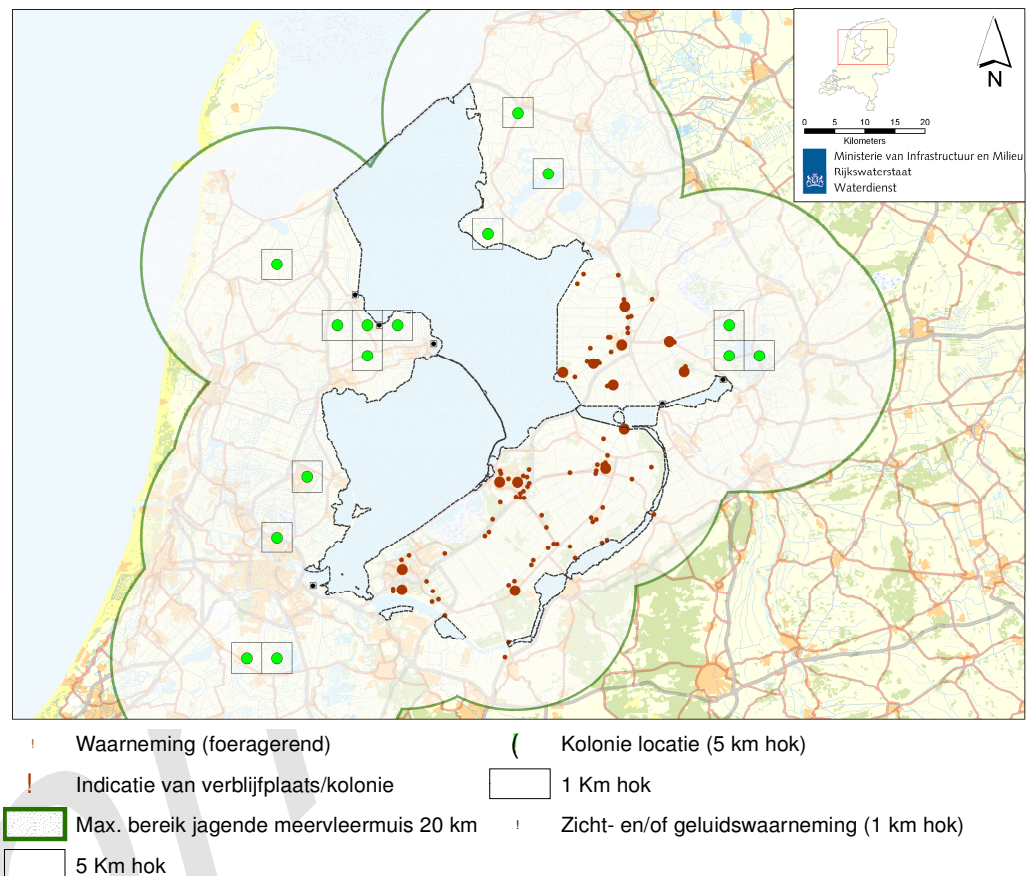
Cursief = Soort maakt gebruik van meerdere eenheden, ondergeschikte eenheid is cursief en wordt in de tekst niet verder behandeld.

3.1.2 Open water

Huidige situatie en beoogde situatie

Het Natura 2000 gebied IJsselmeer bestaat voor het grootste deel uit open water (figuur 3.1). Er zijn twee habitatsoorten, één broedvogel en 13 niet-broedvogelsoorten aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van open water (zie tabel 3.2).

De rivierdonderpad komt verspreid over de bodem van het hele IJsselmeer voor. De aantallen rivierdonderpaden zijn toegenomen tot in de jaren '90 en daarna sterk afgenomen. De actuele stand is onbekend. De meervleermuis gebruikt het IJsselmeer om te foerageren op insecten. In de ochtend- en avondschemering vliegt de meervleermuis via lintvormige beplanting van binnendijkse gebieden naar het IJsselmeer. Meervleermuizen die gebruik maken van het IJsselmeer zijn afkomstig uit minimaal zeven locaties in Friesland, op Urk en zeker vijf plaatsen in Noord-Holland. Per locatie komen 10-tallen tot 100-den individuen voor (zie figuur 3.2 voor het verspreidingsgebied).

Figuur 3.2 Verspreiding meervleermuis in IJsselmeergebied en mogelijke actieradius (referentie 4)

Het open water is van belang als foerageergebied voor bodemfauna- en visetende vogels. De bodemfauna-eters concentreren zich in de winter vooral langs de Noord-Hollandse kust en de Houtribdijk nabij Enkhuizen. Viseters verspreiden zich over het gehele IJsselmeer. De slobeend foerageert langs de kusten op plankton en kleine bodemfauna.

Rustende en ruiende vogels zoeken vooral bij harde wind de luwe zones langs dijken en kusten op. De visdief broedt in het IJsselmeer op de eilandengroep de Kreupel, de zwarte stern heeft hier een slaapplek. De reuzenster rust vooral op Steile Bank en andere zandplaten voor de Friese IJsselmeerkust.

Van een groot aantal soorten van het open water nemen de aantallen in het IJsselmeer af. Dit betreft vooral vogelsoorten die gebonden zijn aan het watersysteem van het IJsselmeer en afhankelijk zijn van de sleutelsoorten spiering en driehoeksmossel als voedselbron. Als doel is voor al deze soorten behoud van omvang en kwaliteit leefgebied gesteld.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid open water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het IJsselmeer). Daarnaast is van iedere soort aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en zijn

doelaantallen gegeven. Voor fuut, dwergmeeuw, grote zaagbek, nonnetje en zwarte stern zijn uitbreiding- en verbeteringsdoelstellingen geformuleerd.

Tabel 3.2 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Open water	Meervleermuis	=	=	100-den		-	?	F
	Rivierdonderpad	=	=	onbekend		-	?	FRV
	Aalscholver (n)	=	=	9961	8100	+	++	F
	Brilduiker (n)	=	=	391	310	+	??	FR
	Dwergmeeuw (n)	>	>	?	85	-	??	F
	Fuut (n)	>	>	1065	2200	-	??	FR
	Grote zaagbek (n)	>	>	1162	1850	--	??	FR
	Kuifeend (n)	=	=	11659	11300	-	0	FR
	Meerkoet (n)	=	=	3384	3600	-	??	FR
	Nonnetje (n)	>	>	165	180	-	??	FR
	Reuzenster (n)	=	=	8	40	+	?	F / S
	Slobeend (n)	=	=	98	60	+	??	FR
	Tafeleend (n)	=	=	384	310	--	--	FR
	Topper (n)	=	=	13927	15800	--	-	FR
	Zwarte stern (n)	>	>	40000	73200	--	??	F / S

Legenda		
1) soort n= niet broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ? geen aantallen bekend ?? geen duidelijke trend -- sterke afname - matige afname 0 stabiel ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F=Foerageergebied R=Rustgebied S=Slaapplek V=Voortplantingsgebied
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde, behalve bij zwarte stern waar het om het gemiddeld seizoensmaximaal gaat		

Ecologische vereisten

Voor behoud van de meervleermuis is het van belang dat het complete netwerk van aanvliegroutes, winterverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en foerageergebieden beschermd wordt. De meervleermuis mijdt lichtbronnen. Daarnaast dient voor de meervleermuis een goede waterkwaliteit behouden te blijven, zodat het voedselaanbod boven het water niet verstoord wordt. De rivierdonderpad heeft zijn leefgebied op hard substraat. Dit kan zowel natuurlijk substraat (driehoeksmosselen) als een kunstmatige oever (stenen beschoeiingen) zijn.

Voor de vogels die voorkomen in het open water van het IJsselmeer is voldoende voedsel nodig in de vorm van bodemfauna, zoals de driehoeksmossel (kuifeend, topper) en vis, zoals spiering (fuut, aalscholver, nonnetje, grote zaagbek,

dwergmeeuw, visdief, reuzenster en zwarte stern). Bodemfauna is beschikbaar voor kuifeend en topper in de ondiepere gedeelten (tot ongeveer 4 m). Voor viseters is redelijk helder water van belang om hun prooien te kunnen vinden. Tafeleend en brilduiker eten waterplanten, bodemdieren en andere kleine dieren. De meerkoet eet in de nazomer ook waterplanten, hoewel driehoeksmosselen in het IJsselmeer de voorkeur hebben. De slobbeend eet kleine waterdieren en plankton die hij uit het oppervlaktewater filtert. Alle vogelsoorten hebben behoefte aan een goede waterkwaliteit en rust.

Mannetje topper

Knelpunten

In onderstaande tabel is aangegeven voor welke soorten de ecologische vereisten niet op orde zijn, wat betekent dat er een knelpunt is. Onder andere de dwergmeeuw, fuut, grote zaagbek, meerkoet, zwarte stern, reuzenster, topper en nonnetje hebben te maken met een afname van voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer en naastgelegen Markermeer-IJmeer. Voor deze genoemde soorten is voedselbeschikbaarheid een knelpunt. Voor zwarte stern en reuzenster is naast voedselbeschikbaarheid de beschikbaarheid van rustige slaapplekken een probleem. Voor tafeleend, topper en nonnetje is eveneens de rust onvoldoende. Voor kuifeend en grote zaagbek zijn de aantallen momenteel goed, maar potentieel vormt ook voor deze soorten de beschikbaarheid van rust een knelpunt. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effectenanalyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Tabel 3.3 Knelpunten van habitattoorten en vogels van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak
Open water	Meervleermuis	
	Rivierdonderpad	
	Aalscholver (n)	
	Brilduiker (n)	
	Dwergmeeuw (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)
	Fuut (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)
	Grote zaagbek (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust
	Kuifeend (n)	
	Meerkoet (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna)
	Nonnetje (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust
	Reuzenstern (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaappleaats
	Slobeend (n)	
	Tafeleend (n)	
	Topper (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna) in combinatie met onvoldoende rust
	Zwarte stern (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaappleaats

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

n = niet-broedvogel

3.1.3 Ondiep water

Huidige situatie en beoogde situatie

In het IJsselmeer is de ruimtelijke eenheid ondiep water voornamelijk te vinden in een strook langs de noordoostzijde van het meer (figuur 3.1). Er zijn voor één habitatype en zeven niet-broedvogels die afhankelijk zijn van ondiep water instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (zie tabel 3.4).

Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' wordt in het IJsselmeer vertegenwoordigd door een aantal soorten fonteinkruiden, waarvan alleen doorgroeid fonteinkruid als grootbladige soort karakteristiek is voor dit habitatype. Krabbenscheer komt niet in het IJsselmeer voor. In het relatief troebele water van het IJsselmeer staan de fonteinkruiden in de ondiepe zone van minder dan een meter diepte. Het habitatype concentreert zich met name langs de Friese IJsselmeerkust, maar lokaal komen kleinere arealen voor langs de kust van Noord-Holland. In het najaar foerageert de kleine zwaan op de fonteinkruiden en dan met name op de ondergrondse wortelknolletjes. De krakeend, bergeend, pijlstaart lepelaar en kluut rusten en foerageren in het ondiepe water. Het ondiepe water bij de Makkumerwaarden, Workumerwaard, Bocht van Molkwerum, de Steile Bank, de baai van Lemmer en de Vooroever bij Onderdijk zijn belangrijke slaappleaatsen voor smient, kleine zwaan en kolgans. Een aantal hier genoemde soorten zijn trekvogels die het IJsselmeer in een bepaald jaargetijde aandoen. De kolgans en smient zijn wintergasten (oktober- maart aanwezig), de kleine zwaan is in de vroege winter aanwezig (november, december) en de lepelaar en kluut komen juist in de

zomerperiode voor (maart- september). De pijlstaart is een trekvogel die in het IJsselmeer van september tot en met november en in maart aanwezig is. De kraakeend en bergeend zijn het gehele jaar present.

Het areaal habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' beslaat momenteel 35 ha en bevat vier typische soorten (doorgroeid fonteinkruid, ruisvoorn, zeelt en snoek). Het areaal is in het IJsselmeer aan fluctuaties onderhevig en neemt zeer geleidelijk af ten gunste van 'kranswiervelden'¹. Deze ontwikkeling komt door de gestage verbetering van de waterkwaliteit en wordt niet als negatief beschouwd. De aantallen van de pijlstaart en kluut zijn laag en fluctueren sterk, een duidelijke trend is er niet. Voor de kleine zwaan is de trend ook onduidelijk maar er lijkt sprake te zijn van een afname. De bergeend lijkt recent weer toe te nemen in aantallen na een afname sinds de eerste helft van de jaren negentig. Recent is de populatie foeragerende lepelaars sterk toegenomen in het IJsselmeer, onder andere door toename van het aantal broedparen in de kolonie bij Onderdijk (de Vooroever) en de nieuwe kolonie op de strekdam bij Den Oever (buiten de begrenzing van het IJsselmeer). Voor de smient is de trend positief. In de beoogde situatie blijft voor alle soorten en het habitatype de omvang en kwaliteit van het (leef)gebied behouden.

Tabel 3.4 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort en habitatype van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	=	=	35 ha		-	??	
	Bergeend (n)	=	=	243	210	+	0	FR
	Kleine zwaan (n)	=	=	9 / ?	20 / 1600 slaapplaats	-	??	FR / S
	Kluut (n)	=	=	30	20	-	??	FR
	Kraakeend (n)	=	=	196	200	+	??	FR
	Lepelaar (n)	=	=	39	30	+	++	FR
	Pijlstaart (n)	=	=	93	60	-	??	R
	Smient (n)	=	=	7326	10300	+	+	FR

Legenda		
1) soort n= niet broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) - matig ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ?? geen duidelijke trend 0 stabiel + matige toename ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F= Foerageergebied R= Rustgebied S= Slaapplek
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

¹ Kranswiervelden zijn ook een habitatype (H1340), maar het Natura 2000 gebied IJsselmeer is hier niet voor aangewezen.

Ecologische vereisten

Vertroebeling van het water door slib en algen is ongunstig voor waterplanten en dus voor behoud van het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden'. Voor de vogels die voorkomen in ondiep water is voldoende voedsel in de vorm van fonteinkruiden (kleine zwaan), bodemdieren (bergeend, pijlstaart, kluut) en kleine vis (lepelaar) noodzakelijk. De kluut en lepelaar foerageren in ondiep water van maximaal 20 respectievelijk 40 cm diep. De pijlstaart kan foerageren tot een waterdiepte van circa 0,5 m en de kleine zwaan foerageert tot een waterdiepte van 1 meter. Peilfluctuaties en de aanwezigheid van slijkg sediment zijn belangrijk voor een goede kwaliteit van het foerageergebied. Alle vogelsoorten hebben voldoende rust nodig, zowel op de slaappleatsen als in de foerageergebieden.

Knelpunten

De kleine zwaan heeft landelijk een ongunstige staat van instandhouding. De primaire oorzaak hiervan ligt in het broedgebied in Siberië. In het IJsselmeer is er mogelijk een knelpunt door gebrek aan rust in de foerageergebieden bij Medemblik, Andijk en langs de Friese IJsselmeerkust. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effectenanalyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Een onzekere factor op korte termijn is de voedselbeschikbaarheid van fonteinkruidknolletjes in het najaar. Knobbelzwanen eten 's zomers namelijk van fonteinkruidknolletjes. Het is onduidelijk in hoeverre de graasdruk van knobbelzwaan van invloed is op het voedselaanbod van de kleine zwaan (zie Algemeen Deel paragraaf 4.6). Door verwachte autonome ontwikkeling (een verder toenemende waterkwaliteit en daarmee samenhangende helderheid van het water) zal het areaal waterplanten toenemen, zodat op lange termijn de voedselbeschikbaarheid voor de kleine zwaan verzekerd is. Voor de doelstelling met betrekking tot de slaapfunctie van het gebied voor de kleine zwaan is inzicht gewenst in de huidige aantallen op de slaappleatsen.

De aantallen van de smient komen niet tot de gewenste doelaantallen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er een knelpunt in het gebied is. Er zou voldoende rust en ruimte voor de smienten moeten zijn om 10300 individuen te herbergen. De aantallen overdag op het water rustende smienten worden vooral bepaald door de aanwezigheid van geschikt foerageergebied (nat grasland) in de omgeving (buiten de Natura 2000 begrenzing). In het Algemeen deel is een nadere toelichting gegeven op de negatieve effecten van externe factoren (de zgn. externe werking; zie paragraaf 4.6). Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' en de vogelsoorten bergeend, kluut, lepelaar en pijlstaart hebben momenteel geen knelpunt.

Tabel 3.5 Knelpunten van habitatype en vogels van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	
	Bergeend (n)	
	Kleine zwaan (n)	Onvoldoende rust in foerageergebieden ¹ . Aantallen worden daarnaast ook sterk gestuurd door condities NW-Russische en Siberische broedgebieden ¹
	Kluut (n)	
	Krakeend (n)	
	Lepelaar (n)	
	Pijlstaart (n)	
	Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing.

n = niet-broedvogel

¹ Kleine zwaan kent op het aspect 'rust' een knelpunt, maar andere oorzaken wegen mogelijk zwaarder.

3.1.4 Oeverzone

Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid oeverzone is te karakteriseren als een flauwe oever tot 20 cm waterdiepte. In het IJsselmeer is deze ruimtelijke eenheid te vinden langs de Friese westkust, Steile Bank, baai van Lemmer, de Kreupel en voor de kust bij Wieringen, Andijk en Enkhuizen (zie figuur 3.1). De oeverzone is de belangrijkste ruimtelijke eenheid voor kleine rietgans, toendrarietgans, grauwe gans en wintertaling (zie tabel 3.6). Deze soorten gebruiken de oever om te rusten en foerageren. Voor kleine rietgans en toendrarietgans is de oever essentieel als slaapplek. De wintertaling is met name in de trekperiode aanwezig, van augustus tot en met november en in maart. De ganzen zijn in de gehele winterperiode aanwezig in het IJsselmeer.

De ganzen hebben een gunstige landelijke staat van instandhouding. De grauwe gans heeft een zeer positieve trend in het IJsselmeer; het aantal neemt de afgelopen jaren sterk toe. Voor de kleine rietgans en toendrarietgans zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar om een trend te bepalen. Aantallen van de wintertaling zijn recent afgenomen. Voor al deze soorten geldt een behoudoelstelling.

Tabel 3.6 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Oeverzone	Grauwe gans (n)	=	=	1120	580	+	++	FR
	Kleine rietgans (n)	=	=	6	30	+	?	R S
	Toendrarietgans (n)	=	=	?	geen	+	?	R S
	Wintertaling (n)	=	=	260	280	-	-	FR

Legenda		
1) soort n = niet-broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) - matig ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ? geen aantallen bekend - matige afname ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F=Foerageergebied R=Rustgebied S=Slapapplek
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

Voor kleine rietgans en toendrarietgans die het IJsselmeer vooral als slaapplek gebruiken, zijn rust en veiligheid ten aanzien van grondpredatoren van belang. Daarnaast is behoud van binnendijkse graslanden die de soorten als foerageergebied gebruiken noodzakelijk.

In de ruiperiode is voldoende riet langs de oevers van belang voor grauwe gans. De wintertaling heeft dynamiek in de land-water overgang nodig voor een kwalitatief goed foerageergebied.

Knelpunten

Voor de wintertaling gaat het benodigde dynamische leefgebied achteruit. Dit betekent een afname van kwaliteit van het leef- en foerageergebied. De kleine rietgans heeft geen knelpunten in het IJsselmeer. Doordat de kleine rietgans naast de graslanden in het IJsselmeer op binnendijkse graslanden foerageert, is het belangrijk aandacht te hebben voor het landgebruik buiten de Natura 2000 begrenzing (zie Algemeen deel paragraaf 4.5). Voor de toendrarietgans en grauwe gans zijn geen knelpunten voorzien.

Tabel 3.7 Knelpunten van vogels van de ruimtelijke eenheid oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak
Oeverzone	Grauwe gans (n)	
	Kleine rietgans (n)	
	Toendrarietgans (n)	
	Wintertaling (n)	Dynamisch leefgebied (overgangen van natte naar droge gebieden) gaat achteruit

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

n = niet-broedvogel

3.1.5 Kale of schaars begroeide gronden

Huidige situatie en beoogde situatie

Kale of schaars begroeide gronden zijn het broedgebied van de visdief en bontbekplevier. In het IJsselmeer zijn deze locaties te vinden op de eilanden van de Kreupel, in de Workumerbuitenwaard, in de Bocht van Molkwerum en hier en daar langs de Noord-Hollandse kust, zoals Onderdijk.

Aantallen van de visdief en bontbekplevier schommelen sterk, afhankelijk van beschikbaar broedhabitat en voor de visdief ook voldoende voedsel (vis). In het IJsselmeer is de trend van de visdief positief door de aanleg van het broedvogeleiland de Kreupel. Dit eiland trok echter deelpopulaties van andere gebieden aan, zoals van het Markermeer en de Waddenzee. Dit eiland wordt ook door de bontbekplevier gebruikt, maar hier is de populatie verschoven vanuit het IJsselmeer zelf. Voor de bontbekplevier is uitbreiding van het broedgebied en verbetering van de kwaliteit van voormalige broedgebieden de beoogde situatie. Voor de visdief is in het IJsselmeer behoud van het huidige leefgebied de beoogde situatie.

Tabel 3.8 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid kale of schaars begroeide gronden

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Kale of schaars begroeide gronden	Bontbekplevier (b)	>	>	8	13	--	??	RV
	Visdief (b)	=	=	3934	3300	-	+	RV

Legenda		
1) soort b= broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang > uitbreiding van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit > verbetering van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) -- zeer ongunstig - matig ongunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ?? geen duidelijke trend + matige toename	6) Functie N2000 gebied R=Rustgebied V=Voortplantingsgebied
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren		

Ecologische vereisten

De aanwezigheid van kale gronden (zoals natuurontwikkelingsterreinen, zandplaten en schelpenbanken) is een vereiste als broedhabitat van visdief en bontbekplevier. De bontbekplevier heeft vooral een voorkeur voor schelpenbanken en zand zonder vegetatie, terwijl de visdief ook op korte grazige terreinen kan broeden. Daarnaast dient het broedgebied voldoende geïsoleerd te zijn om rust te waarborgen en moet de toegankelijkheid van de broedgebieden voor grondpredatoren verhinderd zijn. Het broedsucces van de visdief is afhankelijk van beschikbaarheid van vis in de nabijheid van het broedgebied.

Knelpunten

Voor de bontbekplevier is weinig broedhabitat beschikbaar. Op de kale schelpen- en zandbanken die aanwezig zijn, is onvoldoende rust of er vindt predatie plaats. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effecten Analyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Voor de visdief is op dit moment het aantal broedparen hoger dan het doelaantal. Echter, het broedsucces van de afgelopen jaren is ernstig verslechterd, door afname van voedselbeschikbaarheid. Binnen de eerste beheerplanperiode wordt een knelpunt verwacht. Daarnaast is de aanwezigheid van broedhabitat niet gegarandeerd. Hiertoe dient het huidige beheer te worden voortgezet. Dit betekent het tegengaan van natuurlijke vegetatiesuccessie of verwijderen van jonge vegetatie, bijvoorbeeld op de Kreupel, in de Workumerbuitenwaard en de Bocht van Molkwerum.

Tabel 3.9 Knelpunten van vogels van de ruimtelijke eenheid kale of schaars begroeide gronden

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitattype	Knelpunt en oorzaak
Kale of schaars begroeide gronden	Bontbekplevier (b)	Afname kwaliteit broedhabitat door: natuurlijke vegetatiesuccessie, gebrek aan rust en kans op predatie
	Visdief (b)	Binnen de eerste beheerplanperiode wordt knelpunt verwacht tgv afname voedselbeschikbaarheid en afname kwaliteit broedhabitat door natuurlijke vegetatiesuccessie

Groen = geen knelpunt

b = broedvogel

3.1.6 Moeras

Huidige situatie en beoogde situatie

Op een aantal natte water-landovergangen treedt moerasvorming op met biezenstroken en rietland (zie figuur 3.1). Voor drie habitattypen, twee habitatsoorten en negen broedvogels is moeras de belangrijkste ruimtelijke eenheid van het IJsselmeer (zie tabel 3.8). Het merendeel van de moerasbegroeiingen in het IJsselmeer bestaat uit kruidenarm rietland dat jaarlijks gesneden wordt. Bij verdere successie verruigt het rietland met moerasspirea (habitattype 'ruigten en zomen', A, te vinden in Kooiwaard) en harig wilgenroosje (habitattype 'ruigten en zomen' B, te vinden in de Makkumer Zuidwaard en Workumerwaard) en uiteindelijk vormen zich struwelen en bos. In het IJsselmeer heeft 'ruigte en zomen met moerasspirea' slechts een zeer klein oppervlak (<1 ha met vier typische soorten: moerasspirea, poelruit, bosrietzanger en waterspitsmuis). De omvang van 'ruigten en zomen met harig wilgenroosje' is onbekend, wel is bekend dat er twee typische soorten in voorkomen: bosrietzanger en moerasmelkdistel.

Op een enkele plek wordt het moeras langs de Friese IJsselmeerkust afgewisseld met restanten van trilvenen (habitattype 'overgangs- en trilvenen', type A). Het habitattype heeft een omvang van 4 ha met één typische soort (ronde zegge). Tot in recente jaren was hier ook een relictpopulatie van groenknolorchis te vinden, maar deze plantensoort is sinds 2005 niet meer aangetroffen.

Ook de noordse woelmuis heeft zijn leefgebied in de rustige rietmoerassen langs de Friese IJsselmeerkust. In de Makkumernoordwaard en -zuidwaard komen twee vitale populaties voor, al is de omvang van de populatie niet exact bekend. De noordse woelmuis is een prioritaire soort.

De Friese en Noord-Hollandse moeraszones zijn een belangrijk broedgebied voor (riet)moerasvogels, zoals bruine kiekendief, roerdomp, porseleinhoen, snor en rietzanger. De roerdomp en bruine kiekendief broeden verspreid in rietmoerassen en brede (riet)moerasoevers langs de Noord-Hollandse kust (De Ven en Onderdijk) en Friese kust (Friese waarden, Bocht van Molkwerum en Mirnse Klif). De porseleinhoen broedt van oudsher in open moerassen en natte graslanden op de Makkumerwaarden langs de Friese IJsselmeerkust. De meeste paren van de snor broeden op de Makkumerwaarden. Elders langs de Friese en Noord-Hollandse kust is slechts een enkel paartje te vinden.

Voor de broedvogels roerdomp en porseleinhoen is het de doelstelling om de kwaliteit en omvang van het leefgebied te verbeteren dan wel te vergroten om de populatie te behouden en laten groeien. Voor de noordse woelmuis geldt een uitbreiding van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. Voor de overige soorten geldt een behoudsdoelstelling.

Jagende bruine kiekendief boven rietland

Tabel 3.10 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort en habitatype van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Moeras	Ruigten en zomen A	=	=	< 1 ha		+	?	
	Ruigten en zomen B	=	=	onbekend		-	?	
	Overgangs en trilvenen A	=	=	4 ha		--	?	
	Groenknolorchis	=	=	Verdwenen		--	?	
	Noordse woelmuis*	>	=	onbekend		--	?	FV
	Aalscholver (b)	=	=	ca 10000	8000	+	++	RV
	Bruine kiekendief (b)	=	=	18	25	+	??	FV
	Lepelaar (b)	=	=	ca 50	25	+	+	FRV
	Porseleinhoen (b)	>	>	9	18	--	??	FV
	Rietzanger (b)	=	=	853	990	-	0	FV
	Roerdomp (b)	>	>	5	7	--	??	FRV
	Snor (b)	=	=	40	40	--	??	FV

Legenda		
1) soort b= broedvogel n= niet broedvogel * = prioritaire soort	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang > uitbreiding van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit > verbetering van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ? geen aantallen bekend ?? geen duidelijke trend 0 stabiel + matige toename ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F= Foerageergebied R= Rustgebied V= Voortplantingsgebied
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde; Aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren		

Ecologische vereisten

Het habitatype 'ruigten en zomen' komt voor op voedselrijke locaties waarbij overstromingen van belang zijn voor de verspreiding van zaden en aanvoer van voedingsstoffen. Gefaseerd maaibeheer met afvoer van het maaisel is een voorwaarde voor behoud van het habitatype om successie naar bos tegen te gaan. Het type met moerasspirea (subtype A) komt voor op de armere, zandige plekken, het type met harig wilgenroosje (subtype B) is te vinden in drassige situaties met beperkt beheer en binnen overstromingsbereik. Het habitatype 'overgangs- en trilvenen' is afhankelijk van matig voedselrijke omstandigheden en een constante wateraanvoer van basenrijk kwelwater.

De noordse woelmuis is ook gebonden aan een goede kwaliteit nat rietland, zodat het habitat ongeschikt is voor zijn concurrenten aardmuis en veldmuis.

Voor de broedvogels is behoud van voldoende oppervlakte van een goede kwaliteit moerasvegetatie van groot belang. Bij een goede kwaliteit van het rietmoeras kan

de grootste variatie en rijkdom aan broedende rietvogels gebruik maken van het rietmoeras. Kwaliteit betekent in dit geval: diversiteit. Een rietmoeras moet voldoende groot zijn, om ook alle benodigde diversiteit te kunnen herbergen. Er moet vooral diversiteit zijn in de leeftijd van de vegetatie (van het riet) en het lokale waterpeil ten opzichte van de vegetatie. Beide hangen sterk samen met het successiestadium. Naarmate een rietvegetatie ouder wordt, wordt het riet dikker, zal er verlanding optreden tussen de rietstengels en zal het minder nat worden. Dit proces vindt versneld plaats wanneer er geen natuurlijk peil (met hoge winterpeilen) wordt gehandhaafd.

Sommige vogels hebben wat ouder riet nodig, om hun nesten in te bouwen (bruine kiekendief). Voor de roerdomp en snor dient dit overjarige riet een beetje nat te zijn. De rietzanger broedt juist eerder in de wat drogere en meer vervuilde rietlanden. Andere soorten maken hun nest juist in heel jong, pas gesneden riet (porseleinhoen). Veel soorten hebben water op het maaiveld nodig, in het rietmoeras zelf, om succesvol te foerageren. Uit een analyse van terreinkenmerken en de verspreiding van broedvogels blijkt dat de belangrijkste terreinkenmerken voor broedsucces bestaan uit de breedte van de waterrietzone, het rietareaal met water op het maaiveld en het aanbod aan overjarig riet (referentie 1). De lepelaar en snor hebben onder water staand riet nodig als leefgebied. Voor de lepelaar is ontoegankelijkheid voor grondpredatoren eveneens een randvoorwaarde. Het ideale broedgebied voor aalscholvers is ofwel op kale grond of rietland ontoegankelijk voor grondpredatoren, ofwel in moerasbos waar in bomen wordt genesteld.

In het kort: om zo veel mogelijk broedende rietvogels in een gebied te kunnen herbergen dient er voldoende areaal rietmoeras aanwezig te zijn, en dit areaal dient voldoende afwisseling te herbergen in termen van waterpeil ten opzichte van het maaiveld en de leeftijd van het riet. Broedvogels zijn zeer gevoelig voor verstoring, zodat rust in de moerasgebieden gewaarborgd moet zijn.

Knelpunten

De buitendijkse gelegen Makkumernoord- en zuidwaard zijn structureel te voedselrijk voor het habitatype 'overgangs- en trilvenen'. Noch de huidige, noch de historische waterkwaliteit van het IJsselmeer is passend voor de ontwikkeling van dit habitatype. Door een teveel aan voedingsstoffen in de bodem vindt versnelde successie plaats van 'overgangs- en trilvenen' naar minder waardevolle ruigtevegetaties. Modelberekeningen laten zien dat stikstofdepositie geen probleem is in dit gebied (referentie 3). De achtergronddepositie is lager dan de kritische depositie van het habitatype 'Overgangs- en trilvenen'. De groenknolorchis, een soort die in het habitatype voorkomt, is recent niet meer aangetroffen. Het habitatype 'ruigten en zomen' gaat achteruit wanneer er geen dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maaibeheer plaatsvindt.

De combinatie van het huidige peilbeheer (dat resulteert in onvoldoende overstromingsdynamiek) en inadequaat maaibeheer resulteert in verdroging van rietmoeras en een versnelde vegetatiesuccessie naar ruigtes en struwelen. Bij een natuurlijk peilverloop zijn de waterstanden het hoogst in de winter, terwijl in de zomer het waterpeil zakt en sommige gebieden tijdelijk droog komen te staan. Door overstroming (in de winter) kunnen voedingsstoffen en zaden worden aangevoerd. Daarnaast zorgen hoge winterpeilen voor het schoonspoelen van strooisellagen in waterrietzones. Wanneer gronden droogvallen tijdens het groeiseizoen, kunnen

zaden van riet tot ontwikkeling komen, waardoor nieuwe rietkragen zich kunnen vormen. Het huidige tegennatuurlijke peil resulteert in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: al het rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Als gevolg van het peilbeheer en het commerciële rietsnijden in de afgelopen jaren, nam het broedgebied van bruine kiekendief, roerdomp en porseleinhoen in omvang en/of kwaliteit af.

Tabel 3.11 Knelpunten van habitatype en vogels van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak
Moeras	Ruigten en zomen A	Kwaliteit gaat achteruit door successie
	Ruigten en zomen B	Kwaliteit gaat achteruit door successie
	Overgangs en trilvenen A	Verder gaande successie zorgt voor afname het habitatype
	Groenknolorchis	Verder gaande successie zorgt voor afname van de soort
	Noordse woelmuis	
	Aalscholver (b)	
	Bruine kiekendief (b)	Onvoldoende broedgebied
	Lepelaar (b)	
	Porseleinhoen (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Rietzanger (b)	
	Roerdomp (b)	Onvoldoende leefgebied
	Snor (b)	

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

b = broedvogel

3.1.7 Nat grasland

Huidige situatie en beoogde situatie

Op de hogere buitendijkse landdelen, vooral aan de westkust van Friesland, komt grasland voor dat in de winter met enige regelmaat onder water staat. Daarnaast ligt een groot deel van het natte grasland binnendijks en dus buiten de begrenzing van Natura 2000 gebied. Er komen zes niet-broedvogels en één broedvogelsoort voor in deze ruimtelijke eenheid nat grasland (zie tabel 3.12).

Het natte grasland heeft een belangrijke foerageerfunctie voor steltlopers, ganzen en smient, die rusten en slapen op het ondiepe water of in de oeverzone van het IJsselmeer. Daarnaast is het een belangrijk foerageergebied voor de krakeend die vooral in het ondiepe water voorkomt. Voor al deze soorten geldt in het IJsselmeer een behoudsopgave. De kempfaan gebruikt het gebied ook als broedgebied, hoewel de laatste jaren nog maar weinig broedgevallen worden vastgesteld. Voor de broedfunctie voor deze soort is dan ook een uitbreiding van leefgebied en een verbetering van de kwaliteit ervan ten doel gesteld om het gebied voor kempfaan weer aantrekkelijker te maken.

Tabel 3.12 Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	SvI ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Nat grasland	Brandgans (n)	=	=	772 / 18410	1500 / 26200	+	++	FR / S
	Goudplevier (n)	=	=	1209	9700	--	?	FR
	Grutto (n)	=	=	239 / 4777	290 / 2200	--	?	FR / S
	Kemphaan (b)	>	>	2	20	--	--	FRV
	Kemphaan (n)	=	=	? / 12733	2100 / 17300	-	?	FR / S
	Kolgans (n)	=	=	839 / ?	4400 / 19000	+	+	R / S
	Wulp (n)	=	=	734 / 4949	310 / 3500	+	++	FR / S

Legenda		
1) soort b= broedvogel n= niet broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang > uitbreiding van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit > verbetering van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (SvI) -- zeer ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ? geen aantallen bekend + matige toename ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F= Foerageergebied R= Rustgebied S= Slaapplek V= Voortplantingsgebied
7) Huidige aantal: periode 2002-2007		
8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde; Aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren;		

Ecologische vereisten

Voor brandgans, kolgans en de steltlopers (goudplevier, grutto, kemphaan en wulp) is naast de beschikbaarheid van nat grasland, ook behoud van openheid en rust essentieel. Niet alleen in de winterperiode, maar voor kemphaan en grutto ook in de zomer. De ganzen foerageren overdag zowel op buitendijks gelegen grasland als op binnendijks agrarisch gebied. Deze gebieden moeten binnen een straal van ongeveer 5 km van het Natura 2000 gebied IJsselmeer bereikbaar en geschikt als foerageergebied blijven. De kemphaan heeft als broedvogel tot in het voorjaar hoge waterstanden nodig.

De ganzen hebben vooral baat bij graslandbeheer gericht op voedselrijk en eiwitrijk gras. Daarbij hoort bemesting en het gras moet redelijk kort gehouden worden. Kemphanen stellen andere vereisten aan grasland als broedgebied, het gras dient een beetje verschaald te worden, in de winter lang onder water te staan en er dient pas laat in het voorjaar gemaaid te worden. De buitendijkse natte graslanden kunnen dus niet voor beide soorten optimaal beheerd worden.

Knelpunten

De natte graslanden aan de randen van het IJsselmeer bieden voldoende draagkracht om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, maar de aantallen getelde vogels liggen onder het doelaantal. De aantallen worden waarschijnlijk sterk gestuurd door factoren buiten het Natura 2000 gebied. Hieronder worden de externe factoren kort beschreven, paragraaf 4.6 van het Algemeen Deel gaat in meer detail op deze externe factoren (externe werking).

De ganzen verblijven merendeels net buiten de Natura 2000 begrenzing, doordat ze de voorkeur geven aan voedselrijkere agrarische graslanden. Op de graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing vindt verschrallingsbeheer plaats ten behoeve van de kemphaan. De doelaantallen van ganzen zijn opgesteld toen de ganzen nog wel buitendijks voorkwamen, ook toen was sprake van verschrallingsbeheer. Op grond hiervan is het reëel om aan te nemen dat de draagkracht van graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing voor foeragerende kol- en brandgans op orde is, zodat er geen sprake is van een knelpunt..

De kwaliteit en draagkracht van broedgebied van de kemphaan zijn voldoende. Door populatieontwikkelingen of klimaatverandering komen echter steeds minder kemphanen in ons land broeden, waardoor de gewenste aantallen niet bereikt worden. Hier is dus tevens sprake van externe werking.

De niet-broedvogels grutto, kemphaan en goudplevier hebben een knelpunt in de graslanden in de omgeving van het Natura 2000 gebied. Deze graslanden hebben namelijk een afname van kwaliteit van het bodemleven waardoor het zowel voor broedvogels (grutto en kemphaan) als voor doortrekkers (goudplevier en kemphaan) niet gunstig is om in dit gebied of de directe omgeving te verblijven. De kwaliteit en draagkracht van de graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing zijn op orde.

Voor de wulp zijn de ecologische vereisten op orde en is er geen knelpunt om de behoudsopgave te realiseren.

Tabel 3.13 Knelpunten van vogels van de ruimtelijke eenheid nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak
Nat grasland	Brandgans (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Goudplevier (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Grutto (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kemphaan (b)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kemphaan (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kolgans (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Wulp (n)	

Groen = geen knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing.

n = niet-broedvogel, b = broedvogel

3.2

Opgave voor het IJsselmeer

Knelpunten ontstaan door het niet op orde zijn van de ecologische vereisten van soorten en habitattypen. De meeste knelpunten hebben te maken met voedselbeschikbaarheid, aanwezigheid van broedgebieden en rust. In bovenstaande paragraaf zijn de knelpunten per ruimtelijke eenheid behandeld. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste knelpunten het IJsselmeer. Er ligt een opgave om deze knelpunten aan te pakken om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en verdere verslechtering in deze beheerplanperiode te voorkomen.

Daarnaast geldt voor een aantal vogelsoorten dat de aantallen te laag zijn, terwijl de kwaliteit van het IJsselmeer zelf goed op orde is. Hoofdstuk 4.6 van het Algemeen Deel behandelt het begrip externe werking en beschrijft waarom voor bepaalde soorten de doelaantallen in het IJsselmeergebied niet bereikt worden.

Verbetering van de voedselbeschikbaarheid voor watervogels

De slechte spieringstand heeft gezorgd voor een afname van visetende watervogels, zoals dwergmeeuw, fuut, grote zaagbek, nonnetje en sterns waaronder broedende visdieven, ruiende zwarte sterns en pleisterende reuzensterms. Voor grote zaagbek, zwarte stern en nonnetje is de landelijke staat van instandhouding slecht en de relatieve bijdrage van het IJsselmeer zeer groot.

Voor bodemfauna-eters die met name leven van driehoeksmosselen zoals meerkoet en topper geldt dat de afname van driehoeksmosselen een knelpunt vormt.

De opgave is een verbetering van voedselbeschikbaarheid voor visetende en bodemfauna etende watervogels te bereiken.

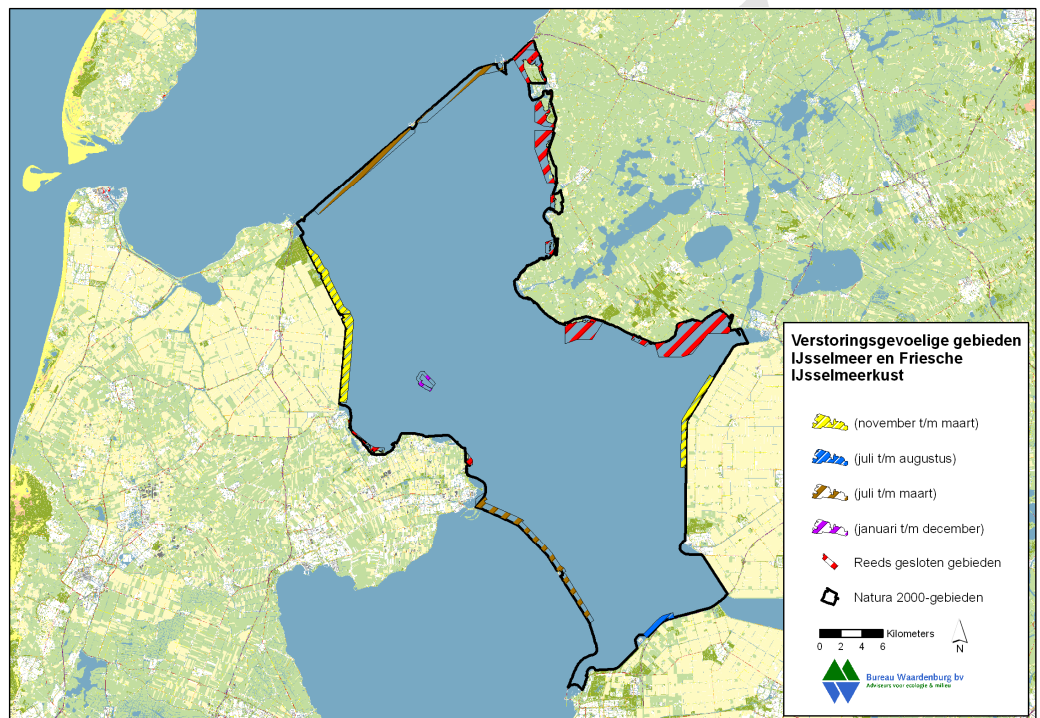
Vliegende grote zaagbekken

Aanwezigheid van geschikte broedgebieden garanderen

Voor pionierbroedvogels (visdief en bontbekplevier) en moerasbroedvogels (roerdomp, bruine kiekendief, porseleinhoen) is de verwachting dat in de komende beheerplanperiode onvoldoende broedgebied van geschikte kwaliteit in het IJsselmeer aanwezig zal blijven zonder voortdurende beheersinspanning. Bepaalde gebieden (Friese buitenwaarden) zijn toegankelijk voor grondpredatoren en door verruiging zijn nog nauwelijks kale gronden aanwezig. De moerassen langs de Friese IJsselmeerkust en bij Andijk gaan onder andere in kwaliteit achteruit door verruiging. Ook de schrale natte graslanden hebben zonder beheer te maken met verruiging, waardoor broedgebied van kempfaan in potentie achteruit kan gaan. Voor de pionierbroedvogels is er een opgave om zandige, predatorvrije en rustige plekken te behouden en/of te creëren. Voor de moerasbroedvogels is er een opgave voor uitbreiding van een goede kwaliteit overjarig nat rietland. Voor kempfaan als broedvogel is er een opgave voor behoud van schrale natte graslanden.

Rust en ruimte garanderen

Rust is een belangrijke randvoorwaarde voor de slaapplekken van reuzenster en zwarte stern, broedgebied van pionierbroedvogels, moerasbroedvogels, aalscholver en lepelaar en rustende, foeragerende en ruiende eenden. De volgende gebieden zijn verstoringgevoelig: de Afsluitdijk, Houtribdijk en dijken langs Noord-Holland en Flevoland, De Kreupel, Steile Bank, de Friese waarden en de kust nabij Andijk. In deze gebieden ligt er een opgave om rust te garanderen.

Figuur 3.3 Verstoringsgevoelige gebieden

Behoud ruigten en zomen, overgangs- en trilvenen en groenknolorchis

Zonder dynamisch en gedifferentieerd maaibeheer vindt successie plaats van 'ruigten en zomen' en 'overgangs- en trilvenen', waardoor de kwaliteit achteruitgaat. De opgave is om door middel van maaibeheer te voorkomen dat successie optreedt. De groenknolorchis is niet meer aanwezig in het gebied, de opgave is om de omstandigheden voor de soort te verbeteren, waardoor herkolonisatie kan plaatsvinden.

Voor de wintertaling is er een afname van dynamisch leefgebied, waardoor foerageergebied voor deze soort te klein is. Opgave is om de dynamiek in het foerageergebied te herstellen, dit kan door dynamisch en gedifferentieerd maaibeheer.

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn door de provincies knelpunten als gevolg van stikstofdepositie onderzocht en zo nodig herstelstrategieën uitgewerkt voor Natura 2000 gebieden met stikstofgevoelige habitattypen. In het IJsselmeergebied is dat gedaan voor het habitatype 'overgangs en trilvenen' (en de daarin voorkomende groenknolorchis) in IJsselmeer en 'glanshaver- en vossenstaarthooilanden' in het Zwarte Meer. In beide Natura 2000 gebieden is daaruit geconcludeerd dat er geen sprake is van een knelpunt als gevolg van (externe) stikstofdepositie en dat er dus geen herstelstrategieën nodig zijn. In de andere Natura 2000 gebieden binnen het IJsselmeergebied bevinden zich geen stikstofgevoelige instandhoudingsdoelstellingen.

concept

4 Instandhoudingsmaatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen. In het IJsselmeer zijn er knelpunten om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken met betrekking tot voedselbeschikbaarheid voor watervogels, aanwezigheid van geschikte broedgebieden en de aanwezigheid van rust en ruimte. Naast maatregelen om deze knelpunten op te lossen, zijn eventuele aanpassingen van activiteiten in het gebied nodig. Deze worden in het volgende hoofdstuk beschreven. Het totale pakket instandhoudingsmaatregelen voor het IJsselmeer is een combinatie van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid en aanvullende Natura 2000 maatregelen. In onderstaande sub-paragrafen worden beide categorieën toegelicht.

4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

Instandhoudingsmaatregelen uit reeds vastgesteld beleid betreffen in het IJsselmeer met name KRW maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen.

KRW-maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen

Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden in de periode 2010-2021 maatregelen genomen die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen. In het IJsselmeer gaat het hoofdzakelijk om:

- Vistrekbevorderende maatregelen gericht op het verbeteren van vistrekmogelijkheden tussen IJsselmeer en Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee en IJsselmeer en regionale wateren;
- Inzetten op duurzame visserij.

Door vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij kan de voedselbeschikbaarheid voor visetende vogels toenemen, verbetert de draagkracht van het gebied voor dergelijke vogels en de bijvangsten aan duikende watervogels nemen af. Voor trekvisserij zijn in het IJsselmeer geen Natura 2000 doelen geformuleerd. Voor de grote rivieren echter wel. Daaraan wordt op deze manier een bijdrage geleverd.

Overige maatregelen

Momenteel vindt er maai- en verschrallingsbeheer van de Workumerbuitenwaard plaats ten behoeve van de broedende kempfaan.

Op de Kreupel worden door vrijwilligers na het broedseizoen onder begeleiding van Staatsbosbeheer wilgen getrokken, in een aantal sessies per jaar. Hierdoor wordt broedgebied geschikt gehouden voor kale grondbroeders.

4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

Aanvullend op de KRW-maatregelen is vooral het terreinbeheer van de oeverzone en moerasgebieden van belang, omdat de staat van instandhouding van een aantal riet- en oevergebonden vogelsoorten bij aanvang van de beheerplanperiode niet op orde is en dus verslechtering van de situatie in de eerste beheerplanperiode anders niet uitgesloten kan worden. De terreinbeheerders (Natuurmonumenten,

Staatsbosbeheer en It Fryske Gea) zullen de hieronder beschreven benodigde maatregelen in concrete terreinbeheerplannen verder uitwerken.

Studie naar voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer
 Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven, neemt een groot aantal watervogels in aantallen af. Rijkswaterstaat voert studies uit naar deze Autonome Neerwaartse Trends (ANT-studies) van mosseleTERS en viseters in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer (zie paragrafen 2.4, 3.5 en 5.4 van het Algemeen Deel). Kernvragen hierbij zijn:

- Welke mechanismen liggen ten grondslag aan de neerwaartse trends?
- Zijn de huidige instandhoudingsdoelstellingen haalbaar zonder aanvullende maatregelen?
- Met welke maatregelen kunnen de neerwaartse trends worden gestopt of zo mogelijk worden gekeerd?
- Welk doelbereik is mogelijk tegen welke financiële inspanning?

De ANT-studies zullen eind 2013 resulteren in een advies over de haalbaarheid en kosten van de Natura 2000 doelen voor de betreffende soorten. Tot die tijd kunnen er nog geen maatregelen genomen worden om een betere voedselbeschikbaarheid te realiseren. Op basis van de uitkomsten van de ANT-studie zal EL&I de instandhoudingsdoelstellingen uit de aanwijzingsbesluiten voor het IJsselmeer evalueren en in overleg met RWS bezien of met het oog op de instandhoudingsdoelstellingen (aanvullende) maatregelen moeten worden geïmplementeerd in de huidige of eerstvolgende beheerplanperiode. Dit kan betekenen dat het beheerplan tussentijds dient te worden gewijzigd. Afhankelijk van de (ingrijpendheid van de) maatregelen kan mogelijk worden volstaan met de aanschrijvingsbevoegdheid van het bevoegd gezag op grond van art. 19c Nb-wet.

Broedlocaties voor kale grondbroeders behouden

Voor het blijvend realiseren van de doelstelling voor kale grondbroeders zoals visdief en bontbekplevier is het nodig om voorheen geschikte broedgebieden weer geschikt te maken en deze ook actief geschikt te houden. Dit zijn deels tevens geschikte slaapplekken voor zwarte stern en reuzenster. In de komende beheerplanperiode zullen de volgende maatregelen worden uitgevoerd:

- Kaal en geïsoleerd houden van bestaande en potentiële broedlocaties en het beweiden en uitrasteren in de Workumerbuitenwaard en de Bocht van Molkwerum (5 ha);
- Eens per 5 jaar plaggen en afgraven en kaal en geïsoleerd houden van eilandjes in de Workumerbuitenwaard en de Bocht van Molkwerum (1 ha);
- Kaal houden van bestaande broedlocaties op de Kreupel en het voorkomen van kolonisatie door grondpredatoren (70 ha).

Afplaggen en rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen

Om de omstandigheden te verbeteren voor groenknolorchis en 'overgangs- en trilvenen' wordt één hectare verruigd rietland eenmalig geplagd en wordt het gebied vervolgens beheerd door middel van maaien en afvoeren. Het gaat om een gebied rondom de oorspronkelijke groeiplaats van de groenknolorchis in de Makkumernoordwaard. Door middel van monitoring wordt in de gaten gehouden of de maatregel aanslaat, de resultaten worden geëvalueerd (zie hoofdstuk 6 van het Algemeen deel).

Aangepast beheer van rietmoeras

Om de kwaliteit van rietmoeras te verbeteren voor moerasvogels en 'ruigten en zomen' wordt de volgende maatregel uitgevoerd:

- Dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maaibeheer, verruigde delen worden in maaibeheer genomen, rietstroken worden gehandhaafd en de waterstand wordt in het voorjaar hoog gehouden (10 ha Noordwaard, 20 ha Zuidwaard, 20 ha Kooiwaard, Bocht Molkwerum en Mokkebank, 100 ha Onderdijk en de Ven).

Zoals bij de ecologische vereisten van broedvogels van rietmoeras is aangegeven, dient een rietmoeras voldoende gevarieerd te zijn om aan meerdere soorten geschikt leefgebied te bieden. Als gevolg van het aangepaste maaibeheer zal het rietmoeras meer gevarieerd worden, met zowel oud als jong riet. Omdat eens in de zoveel jaren iedere plek minimaal één keer wordt gemaaid, wordt verruiging, verdroging en verbossing ook voorkomen. Het gevolg is dat het leefgebied voor rietvogels in kwaliteit sterk toeneemt. In hoofdstuk 5 worden de inrichtingsmaatregelen beschreven waarmee het negatieve effect van het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd.

Alhoewel er voor de noordse woelmuis en meervleermuis geen knelpunt is kunnen deze soorten wel meeprofiten van deze maatregel.

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Voldoende rust is van cruciaal belang om de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen van vogelsoorten te behalen. Voor een aantal vogelsoorten vormt een gebrek aan rust op dit moment een knelpunt (zie hoofdstukken 3 en 5). Door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatiesizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor (met name overwinterende) vogels binnen enkele jaren verder in het geding komt. De recreatiesector en natuursector hebben in samenwerking een gedragscode opgesteld (zie Algemeen deel, paragraaf 4.4 voor de volledige tekst van de gedragscode) met als doel verstoring in het gehele IJsselmeergebied te voorkómen door vergroting van het bewustzijn van de watersporter en het hanteren van enkele eenvoudige regels. Op deze manier kan eveneens worden voorkómen dat in de komende beheerplanperiodes striktere voorwaarden aan recreatie moeten worden opgelegd, om het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen te garanderen.

concept

5 Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur zijn van oudsher verweven in het IJsselmeer. In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in het IJsselmeer is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkómen dat activiteiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Als voldaan wordt aan de vergunningvoorschriften, respectievelijk aan de voorwaarden en de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgang vinden. Voor alle activiteiten geldt de generieke of algemene voorwaarde dat zij in aard, omvang, intensiteit en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden;
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van vergunningplicht en bovengenoemde indeling staat in paragraaf 4.2 van het Algemeen deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Nb-wet. Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan.

De voorwaarden voor Nbwet-vergunningvrijstelling bij de 2^e categorie activiteiten en de mitigerende maatregelen voor de 4^e categorie activiteiten zijn in dit hoofdstuk opgenomen in paragraaf 5.2 en 5.4. Een gebiedsspecifieke samenvatting van de toetsingskaders voor toekomstige vergunningverlening is opgenomen in paragraaf 5.5, de volledige tekst staat in het deel Toetsingskaders.

5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie en tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie (referentie 7).

Het gaat hierbij om:

- Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangsgeulen jachthavens);
- Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden en stranden);
- Kitesurfen op de locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif;
- Waterskigebied (zie kaart);

- Zeilwedstrijdgebied (zie kaart);
- Aalvisserij (schietfuisen, grote fuik, kisten en hoekwant);
- Aaskuilvisserij;
- Terreinbeheer stranden en recreatiegebieden ten behoeve van recreanten;
- Traditionele visserij (evenementen);
- Zegenvisserij;
- Wolhandkrabvisserij.

Skutjesilen op IJsselmeer bij Lemmer

Generieke voorwaarde

De betreffende activiteit mag niet in aard, omvang, intensiteit en tijd in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Voor een (meer uitgebreide) omschrijving van de getoetste situatie per activiteit wordt verwezen naar de voortoets (referenties 6 en 7).

5.2

Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden

Er zijn vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de vergunning.

In het IJsselmeer gaat het om:

- Terreinbeheer (riet snijden voor commerciële doeleinden en maaibeheer graslanden, niet primair gericht op natuurbehoud- of herstel);
- Kitesurfen op de locaties It Soal, Workum en Medemblik;
- Schietterrein Breedzanddijk;
- Bestaande lozingen.

Hierna worden de activiteiten en de voorwaarden beschreven.

Terreinbeheer

Er zijn typen terreinbeheer die effecten hebben op een deel van de instandhoudingsdoelstellingen. Beheer van verpachte rietlanden (o.a. rietsnijden) heeft een negatief effect op de doelstelling voor broedende roerdompen (herstelopgave) en bruine kiekendieven (behoudsopgave met twijfelachtige doelrealisatie). Door het jaarlijkse maaien blijft er onvoldoende overjarig riet over. Daarnaast wordt het riet tot 1 april gesneden, de periode dat de broedvogels gaan nestelen, waardoor verstoring kan optreden.

Het huidige beheer (o.a. begrazing en verschrallingsbeheer) van buitendijks verpacht grasland in de gebieden Polder Geele Strand (Workumerwaard), de Bocht van Molkwerum en Stoenckherne langs de Friese IJsselmeerkust is gericht op behoud van habitat voor kempfaan.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Om de negatieve effecten van het huidige rietlandbeheer op moerasbroedvogels te voorkomen zijn er voorwaarden verbonden aan het rietsnijden. Op een drietal locaties (Makkumer Noordwaard, Makkumer Zuidwaard, en Kooiwaard, Bocht van Molkwerum en Mokkebank) dient voor tenminste 10 hectare van het oppervlak aangepast beheer plaats te vinden waarbij wordt tegemoetgekomen aan de hierboven beschreven negatieve effecten van het huidige beheer. Dit komt overeen met de instandhoudingsmaatregel zoals genoemd in paragraaf 4.2. De beheerder van het gebied, die voorheen zorgde voor het verkrijgen van de benodigde Nbwet-vergunning(en), moet kunnen aantonen dat aan de gestelde voorwaarde(n) wordt voldaan. Voor verdere verbetering van de moerasgebieden worden daarnaast mitigerende maatregelen peilbeheer genomen (zie paragraaf 5.4).

Locaties	Voorwaarde voor vergunningvrijstelling rietsnijden
Makkumer Noordwaard	tenminste 10 ha aangepast beheer van rietmoeras
Makkumer Zuidwaard	tenminste 20 ha aangepast beheer van rietmoeras
Kooiwaard, Bocht van Molkwerum en Mokkebank	tenminste 20 ha aangepast beheer van rietmoeras

Ten aanzien van negatieve effecten van graslandbeheer op kolkans en brandgans zijn geen voorwaarden voorgesteld, omdat geschikte maatregelen negatieve effecten hebben op de broedfunctie van het gebied voor de kempfaan. Bovendien zijn er duidelijke aanwijzingen dat de foerageerfunctie voor kol- en brandgans bij het reeds sinds jaar en dag op kempfaan gerichte beheer nog altijd voldoende is voor de in het aanwijzingsbesluit geformuleerde foerageerfunctie (ref. NEA II). In de praktijk foerageren de meeste ganzen overigens op eiwitrijkere agrarisch beheerde graslanden buiten de begrenzing. Voor deze soorten treedt dus op de schaal van het leefgebied van de populatie geen knelpunt op. Voor het beheer van de buitendijkse graslanden in de Workumbuitenwaard blijft daarom het op kempfaan gerichte verschrallingsbeheer intact.

Kitesurfen

Op twee locaties in het IJsselmeer (It Soal te Workum en bij Medemblik) zijn significant negatieve effecten van kitesurfen niet uit te sluiten. Bij It Soal liggen belangrijke rui-, rust- en foerageergebieden voor lepelaar, ganzen, eenden, steltlopers en sterns binnen de verstoringzone (700 m) van kitesurfers en bij

Medemblik gaat het om belangrijke rust- en ruigebieden voor fuut, kleine zwaan, meerkoet, smient, wilde eend en wintertaling. Van verschillende van deze soorten liggen de aantallen op dit moment onder de instandhoudingsdoelstelling en is rust en ruimte een belangrijke factor voor het op orde krijgen of houden van de draagkracht van het gebied.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Voorwaarde voor het voorkómen van verstoring van lepelaar, ganzen, eenden, steltlopers en sterns voor de kitesurflocatie It Soal (Workum), is de aanleg van een fysieke afscheiding ter begrenzing van de noordkant van de huidige kitesurfzone. Deze activiteit kan uitsluitend onder deze voorwaarde worden vrijgesteld van de vergunningplicht. De fysieke afscheiding moet een voldoende begrenzing van het kitesurfgebied vormen. De aanleg van de dam is een verantwoordelijkheid van de gemeente Súdwest Fryslân.

In Medemblik dient de bestaande kitesurfzone duidelijk op het water te worden gemarkeerd met boeien en dient de zuidgrens te worden afgezet met een fysieke afscheiding in het water. Bij de opstapplaats wordt een informatiepaneel met spelregels geplaatst. Op de bestaande locatie kan kitesurfen alleen worden toegestaan in het zomerhalfjaar (april tot en met september). Buiten deze periode is de locatie gesloten om significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen uit te sluiten. De activiteit kan uitsluitend onder deze voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht. De uitvoering van de maatregelen en het toezicht op de naleving daarvan valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Medemblik

Locatie	Voorwaarde voor vergunningvrijstelling kitesurfen op onderstaande locaties
It Soal, Workum	Kitesurfen is alleen toegestaan nadat de fysieke afscheiding ter begrenzing van de noordkant van de huidige kitesurfzone is aangelegd.
Medemblik	Kitesurfen is alleen toegestaan vanaf april tot en met september en onder de voorwaarde dat de maatregelen tot begrenzing van de zuidzijde en markering van de kitezone op het water zijn uitgevoerd.

PM RWS: Figuur 5.1 Locaties vergunningvrijstelling kitesurfen onder voorwaarden

Het beheerplan staat kitesurfen op deze locaties alleen toe onder de hiervoor genoemde specifieke voorwaarden. Kitesurfen is daarnaast zonder specifieke voorwaarden toegestaan op de locaties aangegeven in paragraaf 5.1. Het beheerplan voorziet niet in de vrijstelling van vergunningplicht van kitesurfen op andere locaties in het IJsselmeer².

Schietterrein Breezanddijk

In de getoetste situatie zijn er op het schietterrein Breezanddijk van Defensie gemiddeld 24 schietdagen per jaar. De milieuvergunning laat 80 schietdagen per jaar toe. Binnen de verstoringzone van het schietterrein ligt geschikt leefgebied van de fuut, bergeend, smient, krakeend, tafeleend, kuifeend, topper, brilduiker, nonnetje en grote zaagbek. Bij een gelijke spreiding van 24 schietdagen over een jaar (2 dagen per maand) zijn significante effecten uitgesloten (zie rapportage

² In het beheerplanproces is gesproken over mogelijke vrijstelling onder voorwaarden voor het kitesurfen bij Andijk. Er is echter geen overeenstemming bereikt over de voorwaarden. Hierdoor blijft het kitesurfen bij Andijk vergunningplichtig.

Aanvulling bestaand gebruik Breezanddijk, referentie 5). Bij het maximale aantal schietdagen (80 schietdagen) zijn in de maanden december, januari en februari significante effecten door geluidsverstoring niet uit te sluiten voor tafeleend, kuifeend, topper, nonnetje en grote zaagbek. Om deze effecten te mitigeren zijn voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht geformuleerd.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bij het maximale aantal schietdagen conform de Wm-vergunning (80 schietdagen) zijn significante effecten niet uit te sluiten (referentie 5). Om verstoring van de topper, nonnetje en grote zaagbek te voorkómen zijn voorwaarden gesteld aan de vrijstelling van de Nb-wetvergunningplicht. Indien men zich aan deze voorwaarden houdt, zijn significante effecten wel uit te sluiten.

Locatie	Voorwaarde voor vergunningvrijstelling schietterrein Breezanddijk
Schietterrein Breezanddijk	<ul style="list-style-type: none"> • Maximaal 60 schietdagen per jaar; • Ten hoogste 5 schietdagen per maand in de periode december tot en met februari.

Bestaande lozingen

Onder een 'bestaande lozing' wordt verstaan een lozing die sinds de toetsing in het kader van dit beheerplan niet wijzigt wat betreft omvang en (geloosde) stoffen. Bij het verlenen van watervergunningen voor lozingen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. In zijn algemeenheid biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000 soorten en -habitattypen.

In de NEA II wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen er de oorzaak van zijn dat instandhoudingsdoelstellingen niet worden bereikt. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat in de huidige situatie er geen negatieve effecten van milieuvreemde stoffen kunnen optreden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bestaande lozingen kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost aantoonst dat de lozingen voldoen aan de bepalingen bij of krachtens de Waterwet.

Locatie	Voorwaarde voor vergunningvrijstelling bestaande lozingen
IJsselmeer	De lozer leeft de voorwaarden na die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels).

5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven

Voor de volgende activiteiten vormt het beheerplan *geen* vrijstelling van de vergunningplicht. Deze activiteiten zijn door het daartoe bevoegd gezag al getoetst in het kader van een vergunningaanvraag. Hieruit is naar voren gekomen dat deze

activiteiten afzonderlijk geen negatieve effecten hebben, mits de vergunningvoorschriften worden nageleefd, maar door jaarlijkse cumulatie van dezelfde activiteiten en cumulatie met andere activiteiten wellicht wel negatieve effecten kunnen hebben. Wanneer de vergunningen aflopen, dient daarom een nieuwe vergunning aangevraagd te worden (of een verlenging van de vergunning) bij het bevoegde gezag. Het bevoegd gezag gebruikt onder andere het beheerplan (Algemeen Deel en gebiedsdelen) en de daarin opgenomen toetsingskaders om vergunningaanvragen te beoordelen.

- Zandwinning;
- Spieringvisserij;
- Staand want visserij;
- Militair laagvlieggebied en –corridor (hiervoor zijn landelijke vergunningaanvragen in voorbereiding).

In paragraaf 5.5 staan de toetsingskaders die specifiek voor het IJsselmeer gelden.

5.4

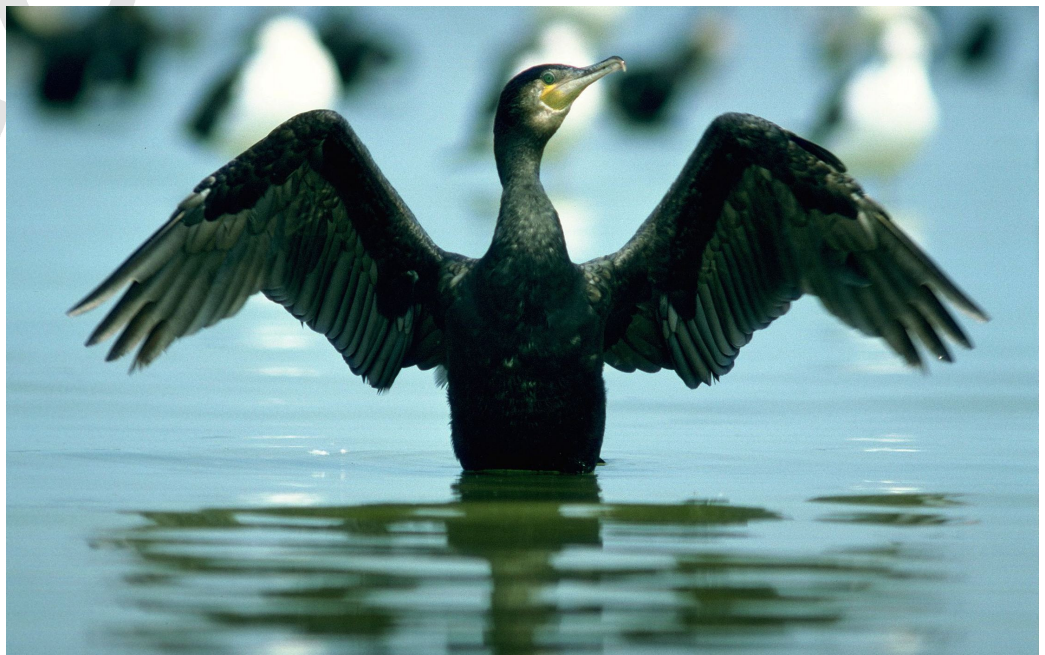
Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Er zijn ook activiteiten die niet vergunningplichtig zijn, maar die wél mogelijke effecten hebben. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn. Voor IJsselmeer gaat het om:

- Vaarweg de Kreupel;
- Huidig peilbeheer.

Vaarweg bij De Kreupel

Op het eilandcomplex De Kreupel treedt in het broedseizoen en de nazomer in de huidige situatie regelmatig verstoring op van broedende kolonievogels (o.a. aalscholver, lepelaar en visdief) en ruiende futen en kuifeenden. Dit komt doordat de vaarroute dichterbij De Kreupel ligt (150m) dan de verstoringafstand van de vogels.

Aalscholver

concept

Mitigatie

Om verstoring door recreatie zoveel mogelijk te voorkomen is er een gedragscode opgesteld met alle betrokken partijen (zie algemeen deel, par. 4.4). Naast deze generieke mitigatie wordt meer specifiek de verstoring van vogels in de oeverzone van De Kreupel voorkomen door de huidige zonering aan te passen door middel van een toegangsbeperkingsbesluit in de zin van artikel 20 Nbwet waarbij het gehele gebied wordt afgesloten.

Locatie	Mitigatie vaarweg bij De Kreupel
De Kreupel	<ul style="list-style-type: none"> Huidige zonering aanpassen: aan de noordoostelijke zijde (de zijde tussen de meest noordelijke punt en de meest oostelijke punt) en aan de noordwestelijke zijde (tussen de meest noordelijke punt en de westelijke punt) verboden zone uitbreiden van 150 naar 300 meter. In gang zetten procedure om een artikel 20 Nbwet-afsluiting van het gehele eiland te bewerkstelligen. (PM RWS – tzt actualiseren)

PM RWS: Figuur 5.2 Ligging De Kreupel en vaarweg*Huidig peilbeheer*

Het huidige peilbeheer is mede oorzaak geweest van een achteruitgang van het oppervlak en de kwaliteit van rietmoerassen en rietzones (zie Algemeen deel, paragraaf 2.2 en 4.3). Hierdoor wordt voor een aantal specifieke moerasbroedvogelsoorten de instandhoudingsdoelstelling niet gehaald.

Mitigatie

In het algemene deel is toegelicht dat het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd door oevers af te vlakken en te herinrichten. RWS voert deze maatregelen uit.

Locatie	Mitigatie peilbeheer
Onderdijk en de Ven (Noord-Holland), alle rietmoerassen (Noord-Holland en Friese IJsselmeerkust)	Afvlakken oevers en herinrichting rietland over 50 ha Friese waarden en over 100 ha bij Onderdijk en de Ven (Noord-Holland)

Building with nature: de zachte zandmotor

Binnen het deltaprogramma IJsselmeergebied wordt nagedacht over een peilverandering van het IJsselmeer. Het programma is onder meer opgezet om ook in de toekomst ervoor te zorgen dat Nederland veilig is, voldoende zoet water heeft en een prettig leefklimaat heeft. Het denken hierover is nodig met het oog op verwachte klimaatveranderingen. Een peilverhoging is één van de mogelijkheden die wordt onderzocht en kan nodig zijn om onder vrij verval IJsselmeerwater te kunnen spuien in de Waddenzee en/of een voldoende zoetwatervoorraad te kunnen garanderen.

Een hoger waterpeil kan een grote druk op de kustverdediging leggen en bestaande buitendijkse natuurwaarden bedreigen. Buitendijkse gebieden komen onder water te staan, nesten van visdieren en andere beschermde vogelsoorten spoelen weg bij hoog water en waterplanten in ondiepe vooroevers ontvangen minder zonlicht.

Om de schade in de toekomst te kunnen beperken, vinden tot 2012 langs de Friese IJsselmeerkust experimenten plaats met een innovatieve en natuurlijke aanpak. In plaats van te vechten tegen het water -door bijvoorbeeld dijken te verhogen - maakt deze aanpak juist gebruik van natuurlijke processen, zoals zandtransport en golfbeweging. De experimenten bestaan uit een combinatie van zandsuppletie voor de kust en de inzet van zogenaamde biobouwers, zoals rietmoeras. Met deze aanpak wordt onderzocht of gebieden mee kunnen groeien met de mogelijke peilverhoging, waardoor de bestaande buitendijkse kwaliteiten behouden zouden kunnen blijven.

Vanwege de grote hoeveelheden zand die worden gesuppleerd wordt het project 'de zachte zandmotor' genoemd. Een eerste experiment is inmiddels gestart bij de Workumerwaard. De experimenten vinden plaats onder regie van It Fryske Gea, waarbij nauw wordt samengewerkt met de partners in het gebied. Of de stijging van de bodem afdoende is en wat de exacte gevolgen zijn gaan de pilots uitwijzen.

5.5**Kaders voor vergunningverlening**

Het beheerplan dient, behalve als vrijstelling van de Nbwet-vergunningplicht voor bepaalde activiteiten, ook als toetsingskader voor vergunningverlening voor toekomstige activiteiten. De toetsingskaders geven aan onder welke voorwaarden toekomstige activiteiten kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die vanuit Natura 2000 worden gesteld. De toetsingskaders vormen het kader voor de vergunningverlening voor nieuwe activiteiten of wijziging/uitbreiding van vrijgestelde bestaande (vergunningplichtige) activiteiten die gedurende de beheerplanperiode worden opgestart, of voor verlenging of uitbreidingen van reeds vergunde activiteiten. In het deel Toetsingskaders zijn alle toetsingskaders voor het gehele IJsselmeergebied opgenomen. Hieronder worden de relevante toetsingskaders voor het IJsselmeer genoemd. Indien het kader gebiedsspecifieke informatie bevat voor het IJsselmeer wordt deze kort beschreven in de volgende paragrafen.

- Toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment;
- Toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes;
- Toetsingskader beroepsvisserij IJsselmeer en Markermeer;

- Toetsingskader jachthavenuitbreidingen;
- Toetsingskader lozingen;
- Toetsingskader voor jacht, wildbeheer en schadebestrijding.

Toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment

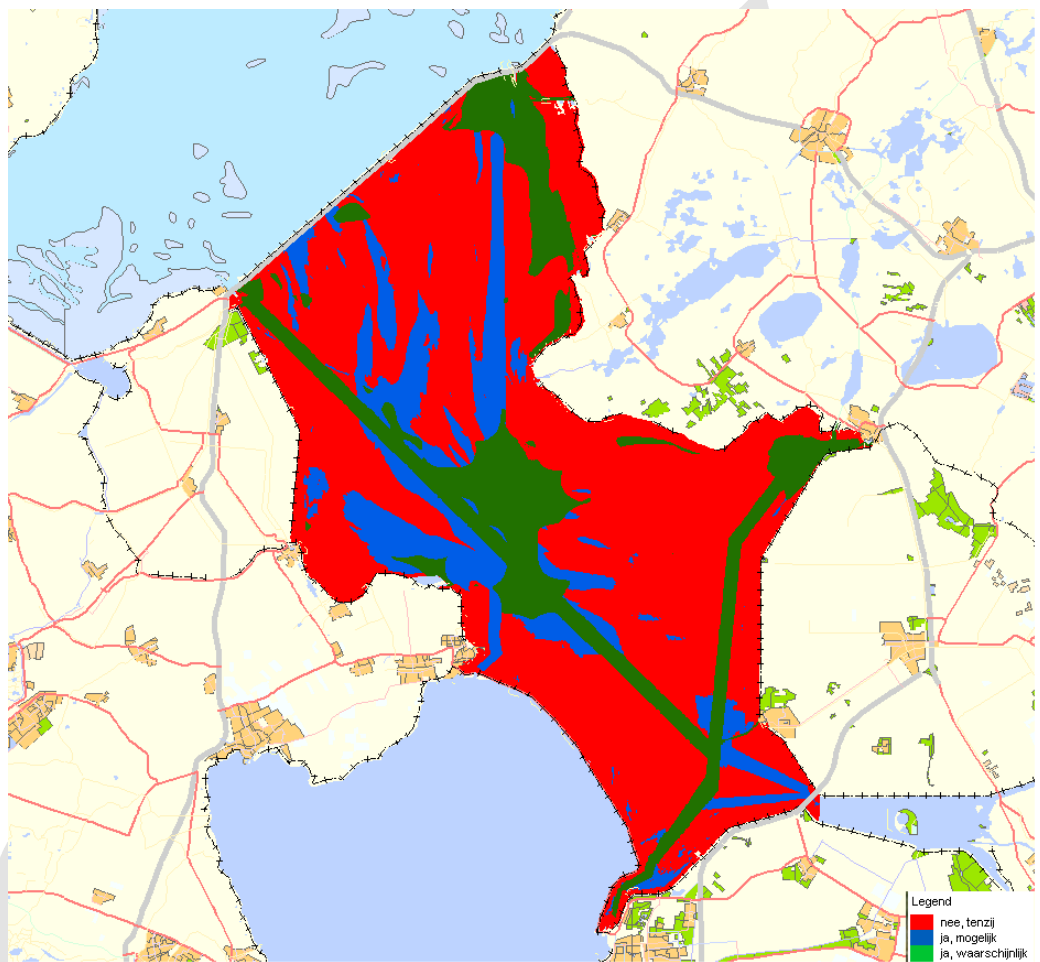
Bij de toetsing van de huidige activiteiten is gebleken dat zandwinning onder de geldende vergunningvoorschriften geen significant negatief effect heeft. Om er voor te zorgen dat dit ook voor toekomstige zandwinningen het geval is, is het toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment opgesteld. In dit kader wordt alleen gekeken naar het aspect van voedselbeschikbaarheid voor watervogels die hetzij van planten, hetzij van bodemfauna leven. Voor andere mogelijke effecten (o.a. wegzijging / kwel, optredende vertroebeling tijdens de werkzaamheden, verstoring, effecten bij transport, de aanleg van werkeilanden of het vergroten van de kans op stratificatie) van de activiteiten op Natura 2000 waarden binnen of buiten het IJsselmeer blijft een aparte toetsing nodig in het kader van de vergunningprocedure.

Het toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment (zie deel Toetsingskaders voor de volledige tekst) gaat in op:

- de kansrijkheid van locaties voor het winnen van zand in het IJsselmeergebied;
- aandachtspunten bij het nuttig toepassen van schoon sediment.

Op basis van de nu beschikbare informatie is een kaart opgenomen (figuur 5.3) waarin aan de hand van een indeling van categorieën de kansrijkheid ruimtelijk wordt weergegeven. De kaarten zijn gebaseerd op potentiële voedsellocaties voor duikeenden in het IJsselmeer die tot een maximumdiepte van 5 meter kunnen foerageren. Voor de kansrijkheid van een locatie wordt onderscheid gemaakt in 3 categorieën van kansrijkheid in relatie tot Natura 2000:

- *nee, tenzij*: locaties waar zandwinning in principe niet is toegestaan, tenzij een Passende Beoordeling aantoont dat significant negatieve effecten van een specifiek voorgenomen activiteit kunnen worden uitgesloten of gemitigeerd of gecompenseerd na het succesvol doorlopen van de ADC-toets;
- *ja, mogelijk*: locaties waar zandwinning mogelijk kan worden toegestaan, maar waar de effecten van deze zandwinning op Natura 2000-doelen nader dienen te getoetst omdat significant negatieve effecten niet bij voorbaat kunnen worden uitgesloten. In deze toets kan ook mitigatie van eventueel optredende effecten aan de orde komen;
- *ja, waarschijnlijk*: locaties waar zandwinning kan worden toegestaan, omdat significant negatieve effecten op Natura 2000 bij voorbaat kunnen worden uitgesloten.

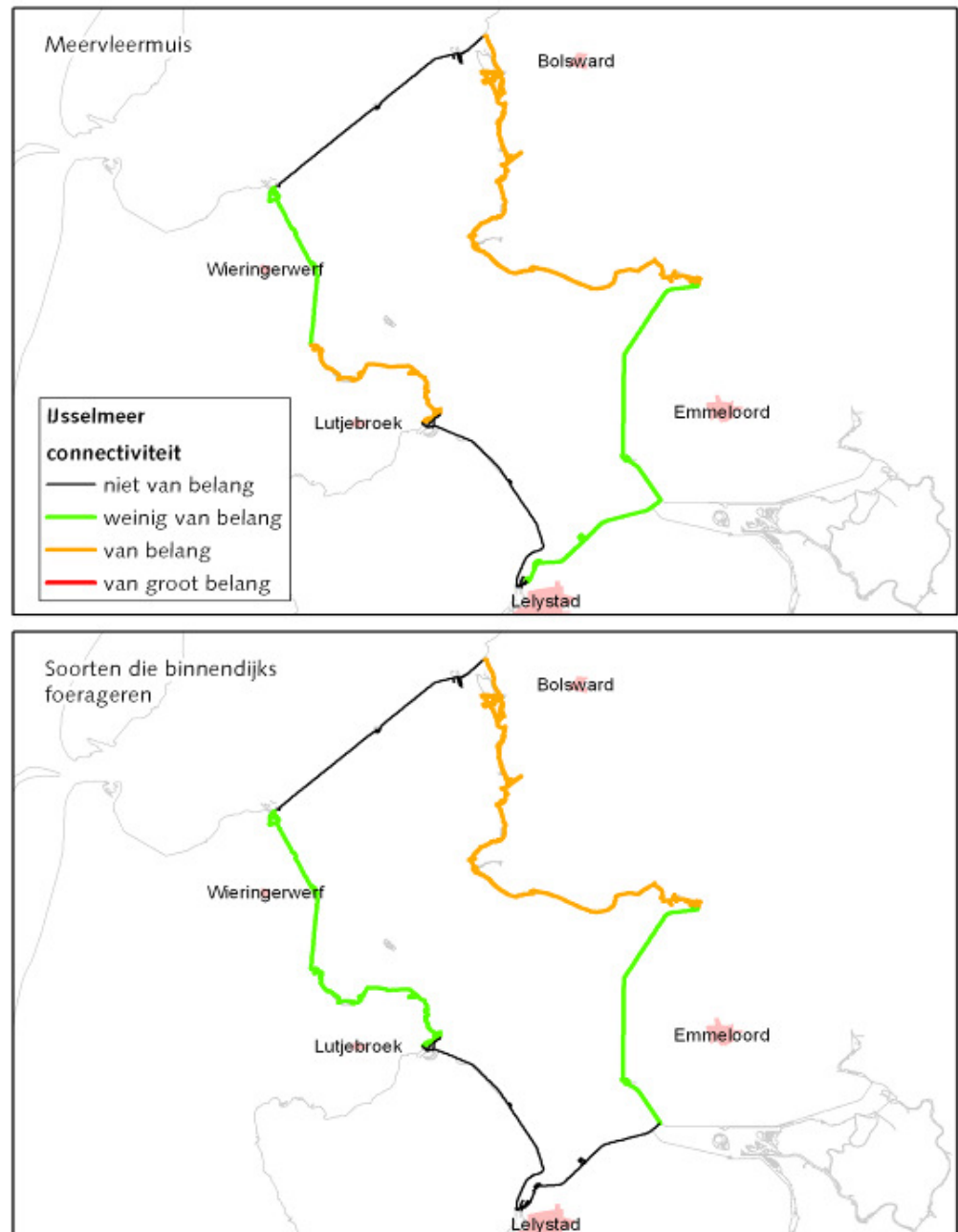

Figuur 5.3 IJsselmeer, grens tussen rood en blauw op basis van duikdiepte van 5 m voor eenden

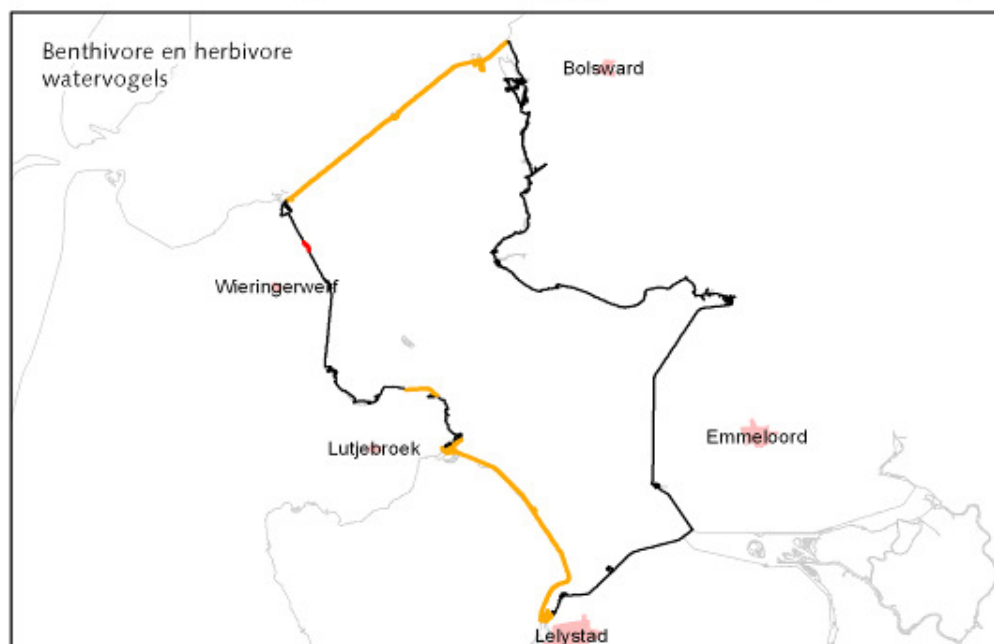
Toetsingskader doorsnijden ecologische trekroutes

Dit toetsingskader biedt initiatiefnemers van nieuwe windparken, hoogspanningslijnen en andere hoge obstakels in en grenzend aan het IJsselmeergebied handvatten in het kader van de Nbwet-vergunningverlening. In dit toetsingskader wordt aangegeven waar gebiedsdelen liggen waar instandhoudingsdoelstellingen knelpunten kunnen ondervinden van nieuwe obstakels en extra aandacht behoeven van het bevoegd gezag wanneer een vergunningaanvraag voor 'obstakels' wordt ingediend. Figuur 5.4 laat zien welke dijktrajecten/kustzones van belang zijn als ecologische trekroute voor verschillende soortgroepen.

concept

Figuur 5.4 Belang van connectiviteit van verschillende dijktrajecten/kustzones voor relevante instandhoudingsdoelstellingen in IJsselmeer weergegeven voor de functionele groepen meervleermuis, piscivore vogelsoorten, vogelsoorten die binnendijs op akkers en graslanden foerageren en benthivore en/of herbivore watervogels.

Toetsingskader voor beroepvisserij IJsselmeer en Markermeer

De beroepvisserij op het IJsselmeer is in de huidige situatie vergund in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en zal gedurende de komende beheerplanperiode ook via het vergunningenspoor worden gereguleerd, met uitzondering van aalvisserij, aaskuilvisserij, zegenvisserij en wolhandkrabvisserij, die in het kader van dit beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht onder de algemene voorwaarde dat deze visserijvormen niet wezenlijk veranderen (zie paragraaf 5.1). In het toetsingskader staan voor de overige visserijvormen de voorwaarden opgenomen waaraan de visplannen kunnen worden getoetst met het oog op een nieuwe Nbwet-vergunning (zie deel Toetsingskaders voor volledige tekst). Het toetsingskader zal door de provincies worden toegepast bij de jaarlijkse afweging tot het verlenen van een vergunning voor de beroepvisserij op het IJsselmeer.

Het toetsingskader voor beroepvisserij in het IJsselmeer en Markermeer gaat in op de volgende onderwerpen:

- **Regulering van de spieringvisserij door hantering van het Limit Reference Point; NB herzien irt uitspraak RvS**
- De totale visserij-inspanning mag niet toenemen ten opzichte van de in 2010 in het visplan vergunde capaciteit;
- Voorkómen van verstoring en bijvangst van vogels;
- Monitoring van bijvangst (watervogels, kleine vis en zeldzame beschermde soorten watervogels), spieringstand en ontwikkeling van nieuwe vormen van visserij.

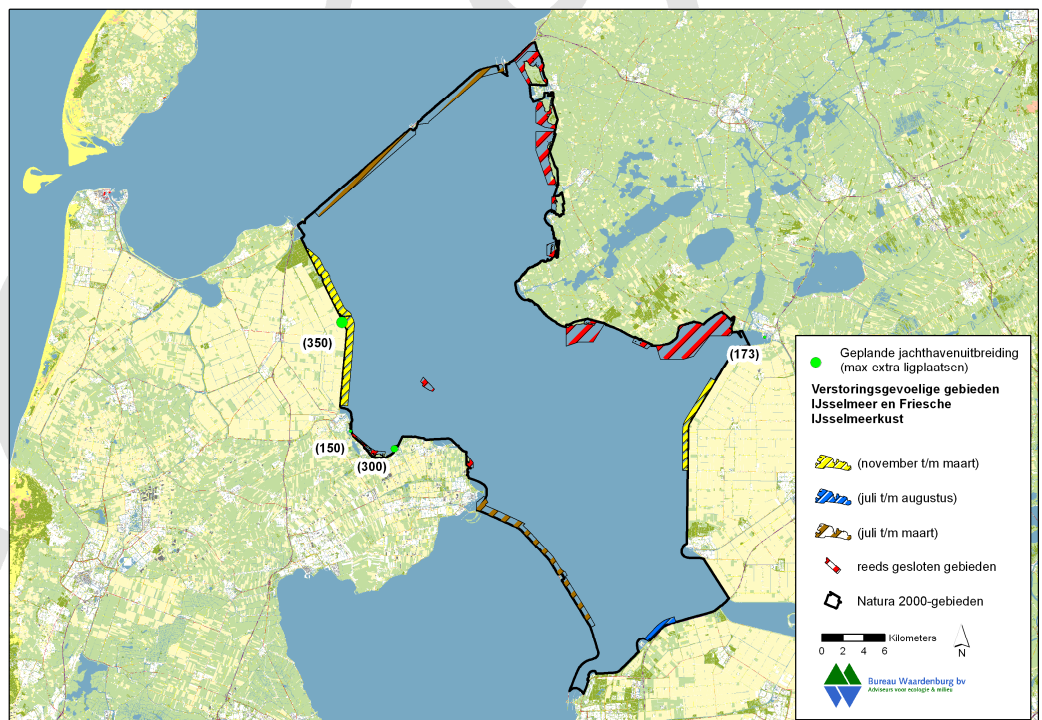
Toetsingskader jachthavenuitbreidingen

Uitbreiding van het aantal ligplaatsen kan leiden tot een toename van het aantal boten in het IJsselmeergebied en daarmee de drukte op het water. De toename van recreatievaart kan leiden tot een grotere druk op beschermde natuurwaarden, met name verstoring van rust- en foerageergebieden van de grote aantallen watervogels die jaarrond gebruik maken van het IJsselmeergebied. Het doel van dit toetsingskader is te beschrijven welke informatie nodig is, met welke aspecten rekening moet worden gehouden en aan welke voorwaarden jachthavenuitbreidingen moeten voldoen om in aanmerking te komen voor een vergunning. Dit toetsingskader benoemt alleen aspecten van rust en mogelijke verstoring op het (open) water in de (nabije) omgeving van de geplande uitbreiding; er wordt niet ingegaan op eventuele andere (lokale) aspecten die in het kader van een vergunningprocedure van belang kunnen zijn. In onderstaande tabel en figuur is aangegeven welke uitbreidingen van jachthavens gepland zijn en op welke verstoringgevoelige gebieden zij mogelijk een effect hebben.

Tabel 5.1 Jachthavens langs het IJsselmeer met plannen voor uitbreiding van het aantal ligplaatsen binnen de eerste beheerplanperiode (gegevens provincies)

Gemeente/Plaats	Jachthaven	Mogelijk overlap met verstoringgevoelige gebieden									
		kust Wieringermeer (november t/m maart)	Voorever Onderdijk (juli t/m maart)	De Kreupel (april t/m augustus)	De Ven Enkhuizen (juli t/m maart)	Houtdijk (juli t/m maart)	kust Flevoopolder (juli t/m augustus)	kust Noordoostpolder (november t/m maart)	kust Zuid-Friesland (jaarrond)	kust Friesland (jaarrond)	Afsluitdijk (juli t/m maart)
Wieringerwerf	Oude Zeug	x		x							
Onderdijk	Onderdijk (binnendijks)	x	x	x							
Andijk	Andijk		x	x							
Friesland	Lemmer (3 locaties)							x	x		

Toelichting: Voor iedere jachthaven is met 'x' aangegeven welke verstoringgevoelige gebieden effect kunnen ondervinden van de uitbreiding. Wanneer in de vergunningvoorschriften wordt opgenomen dat verstoring in deze gebieden wordt voorkomen (door bijvoorbeeld de IJsselmeeraanpak), dan hoeft geen passende beoordeling te worden gemaakt ten aanzien van het aspect verstoring. Voor ieder verstoringgevoelig gebied is aangegeven in welke periode van het jaar het gebied met name van belang is voor vogels. Zie figuur 5.5 voor ligging van verstoringgevoelige gebieden en genoemde jachthavens.

Figuur 5.5 Jachthavens langs het IJsselmeer met plannen voor uitbreiding van het aantal ligplaatsen binnen de eerste beheerplanperiode (gegevens provincies) en locaties van verstoringgevoelige gebieden en periode van het jaar dat deze gebieden met name van belang zijn voor vogels

Toetsingskader jacht, wildbeheer en schadebestrijding

In het toetsingskader voor het omgaan met jacht, wildbeheer en schadebestrijding (het doden van dieren) in en rond de Natura 2000 gebieden in het IJsselmeer is uitgegaan van de mogelijke effecten van verschillende vormen van doden en vangen van dieren op de soorten en habitattypen, waarvoor in het IJsselmeer instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Op basis van een limitatieve lijst van in het veld voorkomende methoden van 'doden van dieren' is op basis van een

toetsing door Altenburg & Wymenga (referentie 1) onderzocht welke vormen van jacht, wildbeheer of schadebestrijding in het IJsselmeer mogelijk leiden tot schade aan N2000 instandhoudingsdoelstellingen en om welke soorten en habitattypen het dan gaat. Het is dus niet perse zo dat deze activiteiten ook daadwerkelijk binnen het IJsselmeer worden uitgeoefend. Deze werkwijze (zowel de methode als de op deze wijze verkregen resultaten) wordt gedragen door het bevoegd gezag (EL&I, provincies) en RWS en is besproken met de KNJV (Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging) en LTO-Noord (Land- en Tuinbouworganisatie Noord). De resultaten van het onderzoek staan weergegeven in het deel 'Toetsingskaders'.

6 Doelbereik

Dit hoofdstuk geeft aan in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000 gebied IJsselmeer bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per ruimtelijke eenheid worden de instandhoudingsdoelstellingen benoemd en wordt aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door:

1. het uitvoeren van reeds geplande maatregelen en/of;
2. het uitvoeren van (aanvullende) Natura 2000 instandhoudingsmaatregelen en/of;
3. het voldoen aan de in dit beheerplan gestelde voorwaarden aan activiteiten die vrijgesteld worden van een Nbwet-vergunning en/of;
4. het uitvoeren van mitigerende maatregelen.

Bij het bepalen van het doelbereik is er vanuit gegaan dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd en aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde ruimtelijke eenheid met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Open water

Door de afname van voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer staat het doelbereik voor met name visetende en mosseletende watervogels onder druk. Maatregelen die voortvloeien uit de KRW zullen slechts een beperkt positief effect hebben op de voedselvoorziening. In het onderzoeksprogramma ANT wordt onderzocht waarom de voedselbeschikbaarheid afneemt, en wat de mogelijkheden zijn de draagkracht te verhogen. De ANT-studies zullen eind 2013 resulteren in een advies over de haalbaarheid en kosten van de Natura 2000 doelen voor de betreffende soorten. Tot die tijd kunnen er nog geen maatregelen genomen worden om de verbetering van de voedselbeschikbaarheid te realiseren. Daarom is het op dit moment twijfelachtig of de instandhoudingsdoelstellingen voor dwergmeeuw, fuut, grote zaagbek en nonnetje (viseters) en meerkoet en topper (mosseleters) binnen twee beheerplanperiodes bereikt kunnen worden. Ditzelfde geldt voor zwarte stern, waarvoor bovendien mogelijk externe effecten van buiten Nederland negatieve invloed hebben op het halen van het doelaantal (zie paragraaf 4.6 van het Algemeen deel).

Voor een aantal soorten is het gebrek aan rust een knelpunt. Dit wordt voor alle soorten in de eerste beheerplanperiode opgelost door middel van het nemen van maatregelen en (toezien op de) naleving van de vrijstellingsvoorwaarden.

Voor de reuzenster wordt het doel bereikt door maatregelen uit te voeren om eilandjes met geen of schaarse begroeiing geschikt te maken en te houden. De zwarte stern heeft hier ook baat bij, maar zoals hierboven vermeld, worden de aantallen zwarte sterns vooral gestuurd door de afgenomen voedselbeschikbaarheid en externe factoren (verminderd broedsucces in broedgebieden Oost-Europa en West-Rusland).

Tabel 6.1 Inschatting doelbereik voor open water soorten

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meervleermuis Rivierdonderpad Aalscholver (n) Brilduiker (n) Kuifeend (n) Slobeend (n) Tafeleend (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Grote zaagbek (n) Nonnetje (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust	KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij, ISM: ANT-studie, Voorwaarde: kitesurfen en schietgebied Breedzandijk, Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters
Dwergmeeuw (n) Fuut (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)	KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij ISM: ANT-studie	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters
Meerkoet, (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna)	ISM: ANT-studie	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters
Topper (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna) in combinatie met onvoldoende rust	ISM: ANT-studie Voorwaarde: kitesurfen en schietgebied Breedzandijk, Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor schelpdiereters
Reuzenster (n)	Onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaapplaats, mogelijk in combinatie met onvoldoende voedsel (m.n. spiering)	ISM: broedlocaties voor kale grondbroeders kaalhouden waardoor ook kale slaapplaatsen geborgd; Voorwaarde: kitesurfen It Soal met fysieke afscheiding; Mitigatie: vaarweg de Kreupel; KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij en ANT-studie	Ja, beheerplanperiode 1; veilig stellen rustplaatsen belangrijker dan aanbod spiering
Zwarte stern (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaapplaats	KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij, ISM: ANT-studie, Voorwaarde: kitesurfen, Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters; mogelijk ook externe effecten van buiten NL van invloed op halen doelaantal

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel, ISM = Instandhoudingsmaatregel

Ondiep water

De instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten van ondiep water worden naar verwachting gerealiseerd met de voortzetting van het huidige beheer, aangevuld met instandhoudingsmaatregelen en voorwaarden en mitigerende maatregelen, zie tabel 6.2.

Voor kleine zwaan zal het knelpunt ten aanzien van rust worden opgelost door naleving van de vrijstellingsvoorwaarden voor de kitesurflocaties. Hiermee wordt de draagkracht van het IJsselmeer voldoende op orde gebracht, maar is niet gegarandeerd dat de gewenste doelaantallen behaald worden. Dit is sterk afhankelijk van factoren in de arctische en Scandinavische broedgebieden. Voor de smient is geen ecologisch knelpunt binnen het Natura 2000 gebied IJsselmeer aanwezig, maar het is twijfelachtig of de gewenste doelaantallen behaald worden vanwege externe effecten, te weten de borging van de aanwezigheid van geschikte voedselgebieden op nat grasland binnendijks.

Tabel 6.2 Inschatting doelbereik voor ondiep water soorten en habitattypen

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, bergeend (n), kluut (n), lepelaar (n), pijlstaart (n), krakeend (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Kleine zwaan (n)	Knelpunt door onvoldoende rust in foerageergebieden. Aantallen worden sterk gestuurd door condities in arctische en Scandinavische broedgebieden	Voorwaarden: Kitesurfen	Twijfelachtig, rust wordt gegarandeerd, maar het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied
Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

Oeverzone

De instandhoudingsdoelstellingen voor de ganzen van de oeverzone worden naar verwachting gerealiseerd met de voortzetting van het huidige beheer, zie tabel 6.3. Het doelbereik van de wintertaling zal behaald worden door het aangepaste beheer van het rietmoeras. Dit is weliswaar primair gericht op het herstel van broedgebied voor rietvogels, maar de wintertaling zal profiteren van een betere voedselvoorziening in de oeverzone.

Tabel 6.3 Inschatting doelbereik oeverzone soorten

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Grauwe gans (n) Kleine rietgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Toendrarietgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1; NB rustfunctie vrij gemakkelijk op gewenst niveau in stand te houden, maar of doelaantal wordt gehaald is twijfelachtig
Wintertaling (n)	Dynamisch leefgebied (overgangen van natte naar droge gebieden) gaat achteruit	ISM: aangepast beheer van rietmoeras	Ja, beheerplanperiode 1

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

n = niet-broedvogel, ISM = Instandhoudingsmaatregel

Moeras

Het is twijfelachtig of de doelstelling voor groenknolorchis gehaald kan worden in de eerste beheerplanperiode (tabel 6.4). De soort is verdwenen in de moerasgebieden van het IJsselmeer, maar zou wellicht dankzij afplagmaatregelen op termijn (beheerplanperiode 2 of later) kunnen terugkeren.

Ook het halen van de doelstelling voor het habitatype 'overgangs- en trilvenen' is twijfelachtig omdat dit habitatype nog slechts rudimentair, en kwijnend, aanwezig is. Mogelijk kan dit habitatype dankzij de voorgestelde herstel- en inrichtingsmaatregelen op termijn (beheerplanperiode 2 of later) in stand blijven. Wanneer aangepast beheer van het rietmoeras en herinrichting van het rietmoeras (als mitigerende maatregel voor het peilbeheer) wordt uitgevoerd, zullen de doelen voor broedvogels van rietmoeras behaald worden. Ook uitbreiding en verbetering van het habitatype 'ruigten en zomen' en het leefgebied van de noordse woelmuis zal plaatsvinden door het aangepaste rietbeheer.

Tabel 6.4 Inschatting doelbereik voor moeras soorten en habitattypen

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Ruigten en zomen A Ruigten en Zomen B	Kwaliteit gaat achteruit door successie	ISM: aangepast beheer van rietmoeras	Ja, beheerplanperiode 1
Overgangs en trilvenen	Verder gaande successie zorgt voor afname het habitatype	ISM: afplaggen en aangepast rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen	Twijfelachtig; habitatype nog rudimentair aanwezig maar kwijnend, zou wellicht dankzij maatregel op termijn (beheerplanperiode 2 of later) in stand kunnen blijven
Groenknolorchis	Verder gaande successie zorgt voor afname van de soort	ISM: afplaggen voor groenknolorchis en trilvenen	Twijfelachtig; soort is verdwenen, maar zou wellicht dankzij maatregel op termijn (beheerplanperiode 2 of later) kunnen terugkeren
Noordse woelmuis Aalscholver (b) Lepelaar (b) Rietzanger (b) Snor (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Bruine kiekendief (b) Porseleinhoen (b)	Onvoldoende broedgebied	ISM: aangepast beheer van rietmoeras Voorwaarde: terreinbeheer, Mitigatie: peilbeheer	Ja, beheerplanperiode 1
Roerdomp (b)	Onvoldoende leefgebied	ISM: aangepast beheer van rietmoeras, Voorwaarde: terreinbeheer, Mitigatie: peilbeheer	Ja, beheerplanperiode 1

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

b = broedvogel, n = niet-broedvogel, ISM = Instandhoudingsmaatregel

Kale of schaars begroeide gronden

Door gerichte maatregelen om broedlocaties voor kale grondbroeders geschikt te maken en te behouden zal het doel naar verwachting gehaald worden, mede omdat de mogelijk significante gevolgen van verstoring door de te dichtbij gelegen vaarroutes gemitigeerd zullen worden (tabel 6.5).

Tabel 6.5 Inschatting doelbereik voor kale of schaars begroeide grond soorten

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Bontbekplevier (b)	Afname kwaliteit broedhabitat door natuurlijke vegetatiesucces-sie, onvoldoende rust en kans op predatie	ISM: broedlocaties voor kale grondbroeders kaalhouden en ANT-studie	Ja, beheerplanperiode 1
Visdief (b)	Onvoldoende voedsel en afname kwaliteit broedhabitat door natuurlijke vegetatiesuccessie	ISM: broedlocaties voor kale grondbroeders kaalhouden en ANT-studie Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Ja, beheerplanperiode 1

Groen = geen knelpunt

Rood = knelpunt

b = broedvogel, ISM = Instandhoudingsmaatregel

Nat grasland

Voor het realiseren van de doelstellingen van kolkans en brandgans zijn geen maatregelen opgenomen in het beheerplan (tabel 6.6). Vooralsnog is dit ook niet gewenst, omdat geschikte maatregelen negatieve effecten hebben op kemphaan. Het huidige graslandbeheer is gericht op broedsucces voor de kemphaan, en daarvoor wordt naar verwachting de draagkracht van het gebied voldoende op peil gehouden. Het is niet zeker of een goede draagkracht ook daadwerkelijk zal resulteren in herstel van de aantallen kemphanen, omdat deze aantallen sterk afhankelijk zijn van de algehele trend in Nederland, die sterk negatief is.

Tabel 6.6 Inschatting doelbereik voor nat grasland soorten

Soort / habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Wulp (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Brandgans (n) Kolkans (n) Goudplevier (n) Kemphaan (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Ja, beheerplanperiode 1; NB draagkracht is op peil te houden, maar aantalsherstel afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied
Grutto (n) Kemphaan (b)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Ja, beheerplanperiode 1; NB draagkracht is op peil te houden met het huidige beheer, maar aantalsherstel afhankelijk van trends in broedvogelpopulatie NL die vooralsnog sterk negatief is

Groen = geen knelpunt

Oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel, b = broedvogel

7 Literatuurlijst

- 1 Hut, R.M.G. van der, R. Foppen, N. Beemster, M. Roodbergen en S. Deuzeman 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheersmaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden. SOVON, Beek-Ubbergen.
- 2 Ministerie van LNV, 2009. Besluit Natura-2000 gebied IJsselmeer. PDN/2009-072.
- 3 PAS Fase III, standaardrapportages uit Aeries, 2011
- 4 Rijn van S., M. Menken en M. Platteeuw, 2010. Doeluitwerking Natura 2000 IJsselmeergebied. Waterdienst Rijkswaterstaat, Lelystad.
- 5 Tauw, 2010. Aanvulling bestaand gebruik Breezanddijk, Amsterdam
- 6 Verbeek R.G., D.J. ten Brink, L.G. Turlings, H.A.M. Prinsen, L.S.A. Anema, april 2011. Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied, Geactualiseerd overzicht ten behoeve van het beheerplan Natura 2000 voor het IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
- 7 Winden van der J., L.G. Turlings en S. Dirksen, 2008. Voortoets bestaand gebruik Natura 2000-gebieden IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
- 8 Witteveen+Bos en Bureau Waardenburg B.V., 2009. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied.
- 9 Witteveen+Bos, 2011. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied, Fase II.

Bijlage A

Huidige activiteiten

Deze bijlage geeft een overzicht van de activiteiten in het IJsselmeer. De activiteiten zijn opgedeeld in vijf categorieën en opgenomen in vijf bijbehorende tabellen:

0. Niet-vergunningplichtige activiteiten, zonder significant effect;
1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden;
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergund blijven;
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Algemene of generieke voorwaarde

Voor alle activiteiten geldt dat ze op een bepaald moment zijn getoetst (zie voortoets en NEA's). Wijzigen de feitelijke omstandigheden waaronder die toetsing heeft plaats gevonden, dan dient de activiteit opnieuw te worden getoetst en zijn de in dit beheerplan opgenomen vrijstellingsvoorwaarden,

Tabel 1.0 Uit de Voortoets (referentie 7) blijkt dat onderstaande activiteiten geen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben, mits ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de generieke voorwaarde).

Activiteit
Aanleginrichtingen veerdiensten
Bevoorrading en onderhoud eilanden
Dijkbeheer
Havenhoofden en steigers
Herstel stort/zetstenenoevers
Herzetten van steenglooingen
Inspectievluchten RWS handhaving
Kunstwerken (betonning, dukdalven, remmingswerken, lichtopstanden, steiger, meerpalen, oevers, bodems, waterkeringen, kribbakens)
Monitoringsactiviteiten
Oeverbeheer
Onderhoud kabels en leidingen
Onderwaterstenen oeververdediging
Opruimen zwerfvuil, incl. Klein onderhoud
Regulier onderhoud (wbr + bouwstoffenbesluit)
Rijks- en provinciale wegen
Bedrijventerrein
Betonning (incl. Recreatiebetonning)
Dammen
Gemalen
Hoogspanningsleiding
Lichtopstanden
Meetpaal rws
Op- en overslag
Rijks- en provinciale wegen
Vaarwegen (vaarwegvakken)

Veerverbindingen
Wachtvoorzieningen:palen en steigers voor afmeren schepen
Windmolens
Afwatering
Gemalen
Bergingsbedrijven
Rampenbestrijding en incidentenaanpak
Activiteit
Reddingsbrigade
Aanlegplaats
Boot vissen
Boten te water laten bij trailerhelling
Camping
Dagrecreatief terrein
Gebruik bestaande jachthavens
Snelle motorboten
Kajuit, zeil- en motorjachten
Kanoën
Oever vissen
Roeien
Schaatsen
Trailerhelling
Vaarwegen (vaarwegvakken)
Verblijfsrecreatie
Verblijfsrecreatie terrein
Windsurfen
Recreatief vliegverkeer (bv ballonvaart))
Wadend vissen
Waterskigebied
Zeilen
Zwemmen, vliegeren, wandelen, sporten op strand
Bunkeren (olie inname)
Havens (laden, lossen en risico's van spills)
Inspectievaart
Onderzoek en monitoring
Transport gevaarlijke stoffen
Vrij ankeren
Sportvisserij

Tabel 1.1 Nbwet-vergunningplichtige activiteiten in het IJsselmeer die via beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht zonder specifieke voorwaarden, maar met de generieke voorwaarde dat ze in vorm, omvang, ruimte en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de (in Voortoets en NEA I) getoetste situatie. Geen van deze activiteiten heeft volgens de NEA in de huidige vorm, omvang, duur en timing een significant effect op een of meer instandhoudingsdoelstellingen.

Activiteit
Aalvisserij (schietfuisen, grote fuik, kisten, hoekwant)
Aaskuilvisserij
Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseulen jachthavens)
Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden, stranden)
Kitesurfen op locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif
Muskusrattenbestrijding ivm dijken
Nautisch baggeren
Terreinbeheer: stranden en recreatiegebieden tbv recreanten
Traditionele visserij (evenementen)
Waterskigebied
Wolhandkrabvisserij
Zeilwedstrijdgebied
Zegenvisserij

Tabel 1.2 Activiteiten die Nbwet-vergunningplichtig zijn in het IJsselmeer, maar onder aanvullende specifieke voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht.

Activiteit	Mogelijk significant effect N2000 (j/n), vóór (eventuele) voorwaarden of mitigatie
Terreinbeheer (niet primair gericht op natuurbehoud of -herstel)	Ja
Kitesurfen op locaties It Soal (Workum) en Medemblik	Ja
Militair oefenterrein (schietgebied) Breezanddijk	Ja
Bestaande lozingen	Neen

Tabel 1.3 Activiteiten die Nbwet-vergunningplichtig zijn in het IJsselmeer en niet in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht.

Activiteit
Militair laagvlieggebied en corridor
Spieringvisserij
Staan want visserij
Zandwinning

Tabel 1.4 Niet Nbwet-vergunningplichtige activiteiten in het IJsselmeer waarvan significante gevolgen voor Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten en waarvoor dan ook mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om dit te voorkómen.

Activiteit
Autonome ontwikkeling kleine recreatie
Gebruik vaarweg de Kreupel
Peilbeheer

Bijlage B

Synopsistabel

concept

IJsselmeer	Landelijke staat van instandhouding (SvI)	Doelen in aan-wijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha), huidige aantallen (broedparen of maandgemid-delden) en/of huidige kwaliteit in het gebied				Samenvatting geplande maatregelen, (evt. clusteren per categorie).												Doelrealisatie	
						Instandhoudingsmaatregelen (specifiek t.b.v. soorten of habitats; artikel 6.1 Habitatrichtlijn)					Mitigerende maatregelen (ter voorkoming van toekomstige verslechtering / verstoring; artikel 6.2 Habitatrichtlijn)								
	Groen= gunstige staat van instandhouding Oranje = matig ongunstig Rood = zeer ongunstig	Doel oppervlakte habitat / leefgebied	Huidige oppervlakte (ha) / huidig aantal	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit (rood = slecht, oranje = matig of groen = goed)	Vistrekbevorderende maatregelen KRW	Inzet op duurzame visserij (KRW)	Maaien en verschrallingsbeheer Workumberbuitenwaard	Studie naar voedselbeschikbaarheid mossel- en visetende watervogels IJsselmeer en Matkermeer-IJmeer (ANT)	Broedlocaties voor kale grond broeders behouden	Afplaggen en rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen	Aangepast beheer van rietmoeras	Fysieke afscheiding tussen kitesurflocaties en rustgebieden vogels (Medemblik en Workum)	Mitigatie munitieproeven Breezanddijk	Gedragscode recreatie	Verruiming verstoringsvrije zone Kreupel	Slootoevers verbreden en afvlakken buitendijkse gronden Fryslân en Noord-Holland	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar; 1 ^e beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar; 2 ^e beheerplanperiode of later)
<i>Habitattypen</i>																			
H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		=	35	=															
H6430A – Ruigten en zomen (moerasspirea)		=	<1	=								♦							
H6430B – Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)		=	?	=								♦					♦		
H7140A – Trilvenen		=	4	=								♦							
<i>HR-soorten</i>																			
Meervleermuis		=	100-den	=								♦					♦		
Noordse woelmuis		>	?	=								♦					♦		
Rivierdonderpad		=	?	=			♦		♦										
Groenknolorchis		=	weg	=								♦							
<i>VR-soorten</i>																			
Aalscholver (b)		=	10000	=		♦	♦		♦	♦						♦			
Roerdomp (b)		>	5	>								♦					♦		
Lepelaar (b)		=	50	=								♦				♦	♦		
Bruine kiekendief (b)		=	18	=								♦					♦		
Porseleinhoen (b)		>	9	>								♦					♦		
Bontbekplevier (b)		>	8	>						♦						♦			
Kemphaan (b)		>	2	>				♦											
Visdief (b)		=	3900	=					♦	♦						♦			
Snor (b)		=	40	=								♦					♦		
Rietzanger (b)		=	850	=								♦					♦		
Fuut (n)		>	1065	>		♦	♦		♦				♦		♦				
Aalscholver (n)		=	9900	=		♦	♦		♦										
Lepelaar (n)		=	39	=								♦							
Kleine zwaan (n)		=	10	=									♦		♦				
Toendrarietgans (n)		=	?	=									♦						
Kleine rietgans (n)		=	6	=									♦						
Kolgans (n)		=	840	=									♦		♦				
Grauwe gans (n)		=	1120	=									♦		♦				
Brandgans (n)		=	770 / 18000	=									♦		♦				
Bergeend (n)		=	240	=									♦		♦				
Smient (n)		=	7300	=									♦		♦		♦		
Krakeend (n)		=	196	=								♦	♦		♦		♦		
Wintertaling (n)		=	260	=								♦	♦		♦		♦		
Wilde eend (n)		=	2900	=								♦	♦		♦		♦		
Pijlstaart (n)		=	90	=								♦	♦		♦		♦		
Slobeend (n)		=	100	=								♦	♦		♦		♦		
Tafeleend (n)		=	380	=					♦				♦	♦	♦				
Kuifeend (n)		=	11500	=					♦				♦	♦	♦				
Topper (n)		=	14000	=					♦					♦					

IJsselmeer	Landelijke staat van instand- houding (SvI)	Doelen in aan-wijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha), huidige aantallen (broedparen of maandgemid-delden) en/of huidige kwaliteit in het gebied				Samenvatting geplande maatregelen, (evt. clusteren per categorie).												Doelrealisatie	
Brilduiker (n)		=	390	=					♦										
Nonnetje (n)		>	165	>		♦	♦		♦					♦					
Grote zaagbek (n)		>	1150	>		♦	♦		♦					♦					
Meerkoet (n)		=	3400	=					♦				♦						
Kluut (n)		=	30	=						♦						♦	♦		
Goudplevier (n)		=	1200	=									♦						
Kemphaan (n)		=	?	=									♦				♦		
Grutto (n)		=	240	=									♦				♦		
Wulp (n)		=	730	=									♦						
Dwergmeeuw (n)		>	?	>		♦	♦		♦										
Reuzenstern (n)		=	8	=		♦	♦			♦						♦			
Zwarte stern (n)		>	40000	>		♦	♦		♦	♦						♦			

concept